

RENDALEN KOMMUNE

Plan/næring/drift

Olje- og Energidepartementet
Postboks 8148 Dep

0033 OSLO

Rendalen, 18.09.2019

<i>Vår ref.</i>	<i>Løpenr.</i>	<i>Arkivkode</i>	<i>Saksbehandler</i>	<i>Deres ref.</i>
19/770-12	9306/19	S41	Øyvind Fredriksson 47472565	

RENDALEN KOMMUNES HØRINGSUTTALELSE TIL NASJONAL RAMME FOR VINDKRAFT PÅ LAND

Vi viser til høringsbrev datert 01.04.2019.

Olje- og Energidepartementet oversendes herved Rendalen kommunes høringsuttalelse til nasjonal ramme for vindkraft på land. Saken er behandlet i kommunestyret den 13. september og ble enstemmig vedtatt. Under følger vedtaket fra kommunestyret og vedlagt ligger kommunens høringsuttalelse i saken.

Du underrettes herved om at det er fattet følgende vedtak:

1. *Rendalen kommune, Kommunestyret, krever at hele område 56, Nordre Hedmark blir tatt ut av Nasjonal ramme for vindkraft.*
2. *Rendalen kommune, Kommunestyret, krever at saken skal behandles i Stortinget.*
3. *Rendalen kommune, Kommunestyret, vedtar vedlagt høringsuttalelse til Nasjonal ramme for vindkraft – område 56 Nordre Hedmark.*
4. *Følgende argumenter framheves fra høringsuttalelsen:*
 - a. *Område 56 beslaglegger sentrale dele av de svært viktige funksjonsområdene vinter- og vårbeite samt kalvingsområde til reinstammen rendalsren. Skissert vindkraftutbygging her vil medføre svært store negative konsekvenser for reinen og vil utrydde bestanden. Reinstammen er i dag symbolet på et intakt fjelløkosystem og i tillegg til dens egenverdi skaper opplevelser, identitet, tilhørighet og stolthet hos folk.*
 - b. *Tolga Østfjell villreinområde må sees i sammenheng med hele bestandens leveområde og tas ut av ramme av hensyn til reinens sårbarhet og arealkrav. Alle villreinområder må håndteres likt av hensyn til Norges internasjonale ansvar for arten.*
 - c. *Nordre Hedmark består av store sammenhengende og urørte naturområder. 58 % av arealet ligger lengre enn 1 km fra større tyngre tekniske inngrep.*

Postadresse
Hanestadveien 1
2484 RENDALEN

Telefon
62 46 85 00

Telefaks
62 46 85 01

Org.nr.
NO 940028515

Bankgironr.
1822.62.12619

E-post: postmottak@rendalen.kommune.no

Hjemmeside: www.rendalen.kommune.no

Dette er størst andel av alle 13 områdene. Slike områder er svært viktig for biologisk mangfold og naturens evne til å tilpasse seg klimaendringer. Store urørte naturområder har også en stor opplevelsesverdi for folk og for utøvelse av enkelt friluftsliv.

- d. Våtmarksområdet rundt Nekmyrene med tilhørende naturreservat er et av de viktigste myr- og våtmarksområder i Innlandet. Området er svært viktig for en rekke våtmarksfugl med over 70 registrerte arter. Området er det viktigste hekkeområder for fjellmyrløper i innlandet og jaktområde for hubro, jordugle og kongeørn.*
- e. Hele området i Rendalen er kartlagt og verdisatt friluftslivsområder. Store deler av området er verdisatt til svært viktig friluftslivsområde. Det er en utstrakt bruk av både sommer og vinter med mange ulike aktiviteter som jakt, fiske, skigåing, børsanking og padling. Disse lar seg ikke forene med etablering av industriområde for vindkraft.*
- f. Pilegrimsleden går over Fonnåsfjellet og er en mye bruk led av pilegrimer som søker stillhet, fred, natur og kultur. Leden dateres tilbake til år 1030 og er av unik kulturarv for landet og bidrar også positivt til lokal reiselivsnæring.*
- g. Sølen landskapsvernområde er opprettet for å ivareta et særegent og unikt landskap i regionen. Vernet skal også være identitetsskapende og bidra til tradisjonelt friluftsliv. Område 56 er lagt overlappende med verneområdegrensa. Utbygging av 220-250 m høye vindturbiner i området vil sterkt forringe verne- og opplevelsesverdiene i landskapsvernområdet.*
- h. Nordre Hedmark har store vidstrakte vidder med lange siktelinjer og vidt utsyn. Det foreligger ingen landskapsanalyse for området. Virkningen på landskapet og hvordan man opplever området vil totalt endre seg ved etablering vindkraft som skissert og være visuelt svært forurensende.*
- i. Nesten hele område 56 omfattes av verna vassdrag. Mistravassdraget, Unsetvassdraget og Trysilelva.*
- j. FNs Miljøpanel la nettopp fram en rapport om naturens tilstand som tydelig slår fast at tap av natur er like viktig som klimaendringene. Intakt natur er faktisk viktig for at naturmangfoldet skal kunne takle de klimaendringene som kommer.*
- k. Nordre Hedmark er særlig viktig hekkeområde for kongeørn og jaktfalk. I tillegg finner man hubro og fiskeørn og andre mindre rovfugl i området. Det er også mye våtmarksfugl knyttet til Nekmyrene og Speka-Orva-Sølnavassdraget.*
- l. Rendalen Østfjell har store mengder kulturminner fra tidlig steinalder fram til nyere tid. Særlig mange kulturminner finner man fra veidemannskultur som etablerte seg i området etter siste istid. Fangstgropssystem, buestillinger, ledegjerder, rusefangstanlegg, tufter og gravplasser indikerer storstilt fangst og bosetning. Dette er gjennomgående for hele Fjellregionen og gir oss en felles kulturhistorie i et opprinnelig landskap.*
- m. KULA-landskap som Riksantikvaren jobber med er det to områder registrert i det utpekte området. Det er viktig at dette landskapet ivaretas av kulturhistoriske grunner slik at man kan oppleve kulturminner i sitt opprinnelige form og miljø.*
- n. 21 setre er registrert i Rendalen i området 56. 7 av disse er verdsatt til regionalt viktige setermiljø. Sammen med regionalt viktige kulturlandskap som Unset grend og Spekedalen utgjør det en viktig bit av vår historie.*

Rendalen kommune

- o. Fiskevollen ligger tett opp til grensa for område 56. Fiskevollen er Norges eldste og største innlandsfiskevær med dokumentert fiske helt tilbake til vikingtiden. Vollen er strengt vernet i dag og er et mye besøkt kulturminne. Det opprinnelige fiske holdes fortsatt i hevd i dag.*
- p. Nordre Hedmark overlapper grense med verdensarvområdet Circumferensen. Kulturminner i Spekedalen tilsier at denne grensen like gjerne kunne vært trukket lengre sør. I tillegg ligger området 56 nært Femundsmarka nasjonalpark og er godt synlig fra Rondane nasjonalpark.*
- q. Kommunens planverk som kommuneplanens arealdel, kommuneplanens samfunnsdel, næringsplan og kulturminneplan bygger alle på og hensyntar natur- og kulturverdier i regionen. Lokal og regional nærings- og reiseliv bygger også på bærekraftig forvaltning av disse kvalitetene og ressursene. I tillegg bidrar disse til samfunnsutvikling, skaper identitet, tilhørighet og stolthet. Dette skal videreutvikles gjennom Opplev Rendalen.*
- r. Området er et viktig beiteområde for sau og storfe og forvaltes gjennom Sølendalen Hamnelag. Rapporten og temarapportene er mangelfulle på dette området.*
- s. Området har liten nettkapasitet og vil da kreve en svært stor utbygging eller flere større utbygginger. Det er generelt sagt fra NVE at man ikke skal bygge ned hele området som ligger i ramme. Jf. beskrivelsen av potensiell utbygging i område 56 i rapporten til NVE stemmer ikke dette.*
- t. Tiltaket er svært konfliktskapende da man foreslår et område for vindkraftindustri som svært mange mennesker bruker og har et forhold til og der man har unike og viktige nasjonale og regionale verdier.*
- u. Vi mener prosessen som er ført av NVE har vært for dårlig i forhold til lokal medvirkning på et tidlig stadium. Det er heller ikke hensyntatt noen av innspillene som har kommet lokalt og temarapportene (som danner kunnskapsgrunnlaget) og rammeen har vidt ulike konklusjoner for område 56.*
- v. Stor tverrpolitisk lokal motstand i alle berørte kommuner og stort engasjement blant folk.*

Saken er behandlet i kommunestyrets møte 13.09.2019, saksnr. 31/19.

Med vennlig hilsen

Øyvind Fredriksson
utmarkskonsulent

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Vedlegg:

Rendalen kommunes høringsuttalelse til nasjonal ramme for vindkraft på land

Rendalen kommune

NASJONAL RAMME FOR VINDKRAFT –
HØRINGSUTTALELSE TIL OMRÅDE 56
NORDRE HEDMARK
RENDALEN KOMMUNE

Innhold

1. Sammen drag.....	3
2. Kommunens håndtering av saken	3
3. Reinsdyr	4
3.1. Rendalsren – reinsdyr forvaltet etter konsesjon	4
3.2. Tolga Østfjell villreinområde	7
4. Naturverdier, -ressurser og bruk	9
4.1. Store sammenhengende områder med urørt natur	9
4.2. Sølen landskapsvernområde og landskapsbildet	11
4.3. Verna vassdrag	15
4.4. Nekmyrene – regionalt viktig våtmarksområde	16
4.5. Fugl	18
4.6. Store rovdyr og annet dyreliv	20
4.7. Friluftsliv	20
4.8. Pilegrimsleden	22
4.9. Fjellandbruk og utmarksbeite.....	23
5. Kulturminner og kulturmiljø	24
5.1. Kulturminner, veidemannskultur og KULA-landskap	24
5.2. Kulturmiljø	27
5.3. Circumferensen	28
5.4. Fiskevollen	30
6. Andre momenter	31
6.1. Kommunalt planverk, næringsutvikling, turisme og Opplev Rendalen.....	31
6.2. Prosess og lokal medvirkning	32
6.3. Regional og lokal tverrpolitisk motstand.....	33
6.4. Utbyggingens omfang og områdets nettkapasitet.....	33
6.5. Vindressursene	33
7. Til behandling i Stortinget	34
8. Oppsummering Nordre Hedmark – område 56	34
9. Konklusjon	35

1. Sammendrag

Rendalen kommune sendte administrativ høringsuttalelse til NVEs høring til analyseområde 1. Kommunen konkluderte med at man ønsket å trekke hele Rendalens område ut av ramme med blant annet bakgrunn i natur- og kulturminneverdier, Rendalsren, naturtyper, friluftsliv og kommunalt planverk. Etter det har vi gjennomført en svært omfattende prosess lokalt og regionalt, herunder deltatt på to innspillmøter til Olje- og Energidepartementet, fram mot høringsfristen for de 13. utvalgte områdene. Det er en rekke viktige nasjonale og regionale ressurser og verdier som blir negativt berørt i område 56 - Nordre Hedmark. Tolga Østfjell villreinområde sammen med konsesjonsområdet til Rendalsren, som er samme bestand, vil få ødelagt de svært viktige og sentrale vår- og vinterbeitene samt kalvingsområdet. Dette dekker nesten hele område 56 og er ikke hensyntatt av NVE. Vindkraftutbygging som beskrevet i NVEs ramme betyr bestandens undergang. Reinen krever store samehengende naturområder uten for mye forstyrrelser. Området 56 har totalt 58 % inngrepfri natur. Et av Innlandets viktigste våtmarksområder Nekmyrene vil bli svært negativt berørt med tilhørende våtmarksfugl. Kommunens planverk som arealplan, samfunnsplan, næringsplan og kulturminneplan legger vekt på kommunens natur- og kulturhistorie. Disse, med alt arbeidet som er lagt ned, blir verdiløse ved utbygging av vindkraft. Nordre Hedmark grenser opp mot, og krysser faktisk grensen til både verdensarvområdet Circumferensen og Sjølen landskapsvernområde. Sistnevnte skal blant annet ivareta et spesielt og særegent landskap, opplevelsesverdien i landskapet og være identitetsskapende. Nordre Hedmark er svært viktig for bestanden av kongeørn og jaktfalk i Norge med en rekke hekkinger i og i tilgrensende områder til Nordre Hedmark. Område 56 inneholder store mengder automatisk freda kulturminner helt tilbake til siste istid. Det er særlig kulturminner etter en omfattende veidemannskultur man finner i dette området med store fangstgropanlegg, buestillinger og ledegjerder. Dette er elementer som er sentrale i Riksantikvarens arbeid med registrering av Kulturhistorisk landskap av nasjonal verdi. Området er svært mye brukt både sommer og vinter. Det er mange turstier i området og Elgpiggen er en svært populær toptur og pilegrimsleden går over Fonnåsfjellet. Kommunen har kartlagt og verdisatt store deler av områdets friluftslivsområder til svært viktige. Vi viser også til relevante temarapporter som underbygger kommunens, Miljødirektoratets, Riksantikvarens og Fylkesmannens vurderinger i saken. Rendalen kommune krever at område 56 Nordre Hedmark tas ut av nasjonal ramme for vindkraft med bakgrunn i vektlegging av verdiene og naturressursene i området.

2. Kommunens håndtering av saken

Rendalen kommune gav høringsuttalelse til Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) til analyseområde 1 høsten 2018. Når rammeen kom på høring den 1. april holdt kommunen et orienteringsmøte for innbyggere og interesserte med fullsatt kommunestyresal den 24. april. Kommunen deltok på innspillmøtet den 6. mai i Lillestrøm der vi holdt 5 ulike innlegg for å fremme saken vår. I regi av DNT-Nord-Østerdal og Rendalen Turgruppe ble det arrangert demonstrasjonsmarsj til området 56 med informasjon og appeller den 12. mai. Ordførerne i de berørte kommunene tok opp temaet med Fylkesmannen i møtet 24. mai. Samme dag ble det avholdt et arbeidsmøte for over 70 personer fra frivillige lag, foreninger, grunneiere og interesserte der kommunen gav bistand til høringsuttalelser. 12. juni var vi til stede på innspillmøtet i Trondheim og 13. juni på fagmøtet i Røros. Rendalen kommune inviterte til fagdag om vindkraft den 19. juni med deltagelse fra politikere og administrasjon fra de berørte kommunene, Fylkesmannen i Innlandet, Fylkesmannen i Trøndelag, Hedmark Fylkeskommune, Rendal Renselskap, Sjølen

landskapsvernområde og hele Rendalen kommunestyre. Dagen besto av faglige innlegg første halvdel for deretter befarings av det berørte landskapsrommet i fjellet med befarings av fangstgroper for elg og reinsdyr. Rendalen kommune var medarrangør på folkemøte den 26. august på Tynset og fortalte om kommunens håndtering av saken. Inntrykket man sitter igjen med er at det er et stort engasjement rundt temaet og stor motstand lokalt. Dette vil gjenspeile seg i høringsuttalelsene.

3. Reinsdyr

Området 56 Nordre Hedmark har tilhold av villrein og ikke samisk tamrein heretter kalt Rendalsren. Førstnevnte forvaltes i likhet med alle villrein etter viltloven og naturmangfoldloven, mens sistnevnte er eiendomsdyr som forvaltes etter reindriftsloven med egen konsesjon. Begge disse to utgjør tilsammen en og samme bestand og har et felles helårsleveområde som strekker seg fra Tolga Østfjell i nord til søndre del av Rendalen i sør. 70 % av område 56 omfattes av dette leveområdet til reinen.

3.1. Rendalsren – reinsdyr forvaltet etter konsesjon

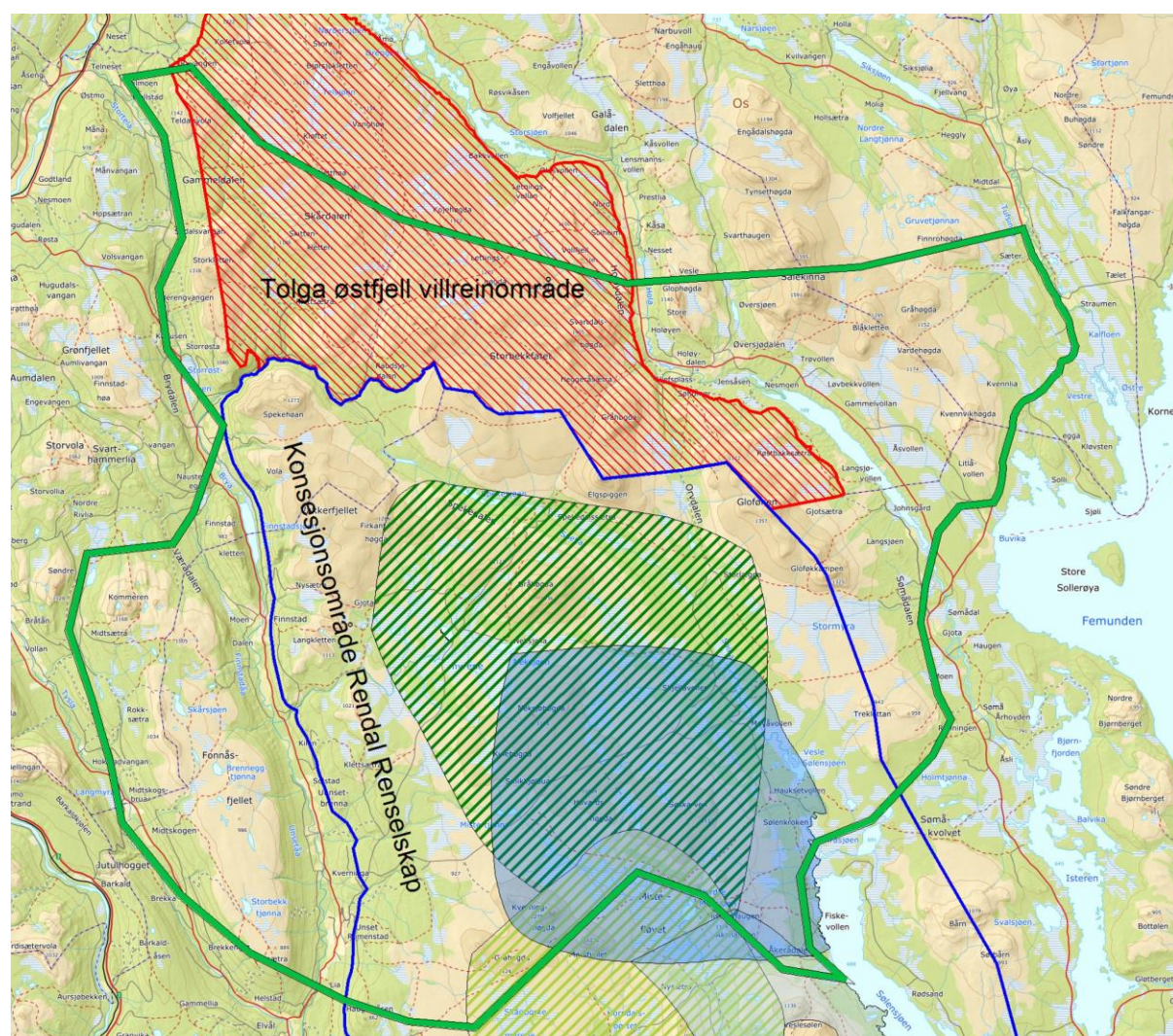
Mesteparten av område 56 Nordre Hedmark er i dag svært viktige områder for Rendalsren. Dette er en privateid reinstamme på 2000 dyr i vinterflokk som forvaltes etter egen konsesjon gitt av Landbruks- og matdepartementet. Rendal Renselskap SA er satt til å forvalte bestanden på vegne av ca. 300 grunneiere over et 2 300 km² stort område i 4 kommuner. Arten beskattes etter samme lovverk og metode som villrein – ved jakt. Årlig bidrar jaktkortsalg til en inntekt på ca. 3 millioner kr. Samlet inntekt, direkte og indirekte, er beregnet til mellom 9 – 12 millioner kr årlig. Dette er et betydelig inntektsgrunnlag for grunneiere, næringsdrivende og kommunen.

Rein er ikke en ny art for området. Villreinen etablerte seg i området etter siste istid og har opp igjennom tusener av år vært avgjørende for folks eksistens i området. I hele området finnes det store fangstanlegg i form av fangstgroper som er lagt i linje etter hverandre, samt buestillinger (der jegerne gjemte seg bak med pil og bue) og et rusefangstanlegg for villrein. C14 dateringer fra slik groper i området viser at de var i bruk fra 200 – 1300 og 900 – 1005 år e.kr. Området villreinen brukte den gang vil ha fortonet seg mye større, og man vil kunne tenke seg det var store villreinstammer som kan sammenlignes med de man finner i Canada i dag som trakk mellom store sammenhengende områder med vinterbeite og sommerbeite.

Dagens arealbruk er betydelig mindre og området er under stadig press både fra hyttebygging, motorferdsel, økt bruk og annen ferdsel. Dette gjelder særlig områdene i sør. Området som nå er foreslått til vindkraft utgjør de aller viktigste funksjonsområdene til Rendalsren. Det vil si kjerneområdene for kalving og vår- og vinterbeite vil bli ødelagt dersom det blir utbygging i området. I tillegg vil store deler av helårsleveområdet bli sterkt berørt. Dette er områder kommunen har prøvd å skåne for inngrep (58 % av området er INON) og forstyrrelser av nettopp hensynet til reinen. Olav Strand m.fl. 2017 konkluderer i en litteraturstudie med at vindkraftanlegg alltid har potensial for å gi negative effekter på miljø og samfunn. Det er flere faktorer som spiller inn i hvordan bestanden av rein vil reagere; genetikk, årstid, tilgang på godt beite annet sted, insektsplager, topografi etc. De fant imidlertid at anleggsfasen hadde en negativ effekt på reinsdyr både i skog- og kystlandskap. Generelt er det ingen tvil om at etablering av vindkraftanlegg med den infrastrukturen de bringer med seg påvirker reinsdyras arealbruk, beiteutnyttelse og vandringsmuligheter. Men det

er også vist at graden av negativitet avhenger av en rekke andre faktorer. 3 studier fant imidlertid at reinsdyra reduserte bruken av området innenfor 3-5 km fra anlegget.

Dersom man ser på området for Rendalsren så vil et svært stort eller flere store vindkraftanlegg i området totalt radere vårbeite, vinterbeite og kalvingsområdet. Utbyggingen vil medføre store veier som gir økt aktivitet i anleggsfasen og driftsfasen og åpner opp området vinterstid da reinen er på sitt mest sårbare. Reinen har ingen alternative områder med samme kvalitet å trekke til. Innenfor Sølen landskapsvernområde er aktiviteten så stor og det er mange setre/hytter som medfører svært mye aktivitet og høy grad av forstyrrelser. Videre har hyttebygging langs Fv 217 mellom Åkrestrømmen og Femundelva ført til svært begrenset bruk av områdene sør for denne akse. Det har blitt en barriere som reinen i langt mindre grad enn før krysser. Sør for Fv 217 har man også et økt rovdyrtrykk som sammen med hyttebygging og økt aktivitet har medført at reinen svært sjelden bruker disse områdene sammenlignet med kjerneområdet nord for Fv 217.

Figur 1: Kartet viser kjerneområdet for vårbeite (lysegrønn skravur), kjerneområdet for kalving (mørkegrønn skravur) og kjerneområdet for vinterbeite (blått polygon) til Rendalsren. Grønn linje indikerer område 56 – Nordre Hedmark. Konsesjonsområdet for Rendal Renselskap og helårsleveområdet for reinen er vist med blå linje og Tolga østfjell villreinområde med rød skravur.

Reindriftsforvaltningen hos Fylkesmannen i Trøndelag uttalte følgende om effekten på Rendalsren: *Etablering av et vindkraftverk vil kunne ødelegge/sterkt forringe beiteområdet. Vindkraftverk i analyseområdet vil dermed få svært stor negativ konsekvens for reindriftsinteressene. Ut fra en vurdering av samlet belastning vil vindkraftverk få svært stor negativ konsekvens for reinbeitedistriktet.* Dette er ikke nevnt i rapporten til NVE på s. 200 og det er kun kommentert at «Rendal Renselskap har stor belastning med hensyn til fritidsbebyggelse og ferdsel i fjellet, og at rovdyrtrykket også er svært utfordrende». Vi mener dette er totalt misvisende og mangelfullt av NVE og kan sees på som undergraving av fakta.

Rendal Renselskap SA uttalte seg også tydelig i saken og stiller seg svært negative til området 56 Nordre Hedmark og ønsker området fjernet fra ramme. Signalene fra samisk reindriftsnæring er også klokkeklar på at slike inngrep i viktige områder for reinen i allerede fragmenterte områder er totalt ødeleggende. I tillegg må nevnes at nasjonale villreinområder er fjernet automatisk av nettopp hensyn til reinens adferd og arealbruk. Rendalsren har samme adferd, arealbrukskrav og biologi som nasjonal villrein, og viser større frykt og mer vill adferd enn for eksempel villrein i Forollhogna nasjonale villreinområde. Reinen i Forollhogna stammer fra forvillet tamrein på 1950-tallet. I lys av det bør det være en selvfølge at Rendalsren må ha samme beskyttelse.

Temarapporten utarbeidet av NVE for reindrift er svært mangelfull når det gjelder temaet ikke samisk reindrift med kun et lite avsnitt (3.9). Dette gjenspeiler seg i NVEs rapport - forslag til nasjonal ramme for vindkraft. Her foreligger det et stort kunnskapshull eller manglende vilje til å ta fakta inn over seg hos NVE selv etter innspill fra både Rendal Renselskap, Rendalen kommune og Reindriftsforvaltningen hos Fylkesmannen i Trøndelag.

Temarapporten omhandler imidlertid grundig samisk reindrift, noe som er bra og viktig. Det man merker seg er uttalelser fra ulike reindriftsdistrikter (avsnitt 5.7):

- Reinbeitedistrikt 9 hvor Kjøllefjord vindkraftverk ble satt i drift i 2006 mener at hele halvøya er redusert som verdfullt reinbeiteland som følge av vindkraftverket med tilhørende infrastruktur der det har vært en markant endring av reinens bruk etter utbyggingen. Dette gir økt tetthet og beitepress på andre områder.
- Reinbeitedistrikt 7 har barmarksbeite i området hvor Rakkecearro vindkraftverk sto ferdig i 2014. Her skyr reinen områdene hvor de ser vindturbiner i bevegelse. Videre mener de reinen har en urolig adferd når de er på platået hvor vindturbinene er synlige. Dette er mindre tydelig når det er tåke. Simle og kalv unnviker vindkraftverket og snur tidligere mot høstbeite enn før utbyggingen. Reinens naturlige trekk er også endret.
- I Byrkije reinbeitedistrikt har beiteområdet blitt fragmentert slik at dyrene har mistet flokkfølelsen og man har fått forringet beitekvalitet. Dette er kritisk da reinbeitedistriktet ikke har alternative beiteområder vinterstid. De mener videre at reinen reagerer både på støy og bevegelse fra turbinene. Iskast er også et problem med hensyn til reinens og utøvernes sikkerhet.

NVE konkluderer etter en gjennomgang av reinbeitedistriktenes uttalelse sett opp om forskning på området at «man må legge til grunn at vindkraftverk i driftsfasen kan ha en effekt på reinsdyrenes adferd og arealbruk. Hvorvidt effekten skyldes vindturbinene i seg selv eller økt menneskelig aktivitet er foreløpig ubesvart. De studiene som viser en effekt på dyrenes adferd eller arealbruk viser som regel ikke en full barriereeffekt, men at reinen endrer adferd og bruker noe mindre tid på å beite. Dette kan virke som marginale effekter, men for en art som er tilpasset et liv i svært skrinne områder, vil en reduksjon av beiteareal eller beitetid kunne være kritisk. Dette gjelder især marginale

beiteområder som vinter- og vårbeite, eller områder hvor reinen oppholder seg på tider av året der den er mer sårbar for forstyrrelser. Slike områder kan være kalvingsområder, hvor simlene med nyfødte kalver er svært vare for forstyrrelser.» I område 56 Nordre Hedmark ligger nettopp sentrale vinter- og vårbeite samt kalvingsområdet til Rendalsren midt i det utpekte området. Det er også sagt i hovedrapporten til NVE at det er lite rom for hvor anleggene skal plasseres og at man må bygge stort. Da sier det seg selv at man har lite rom for å ta eventuelle hensyn i en konsesjonsbehandling.

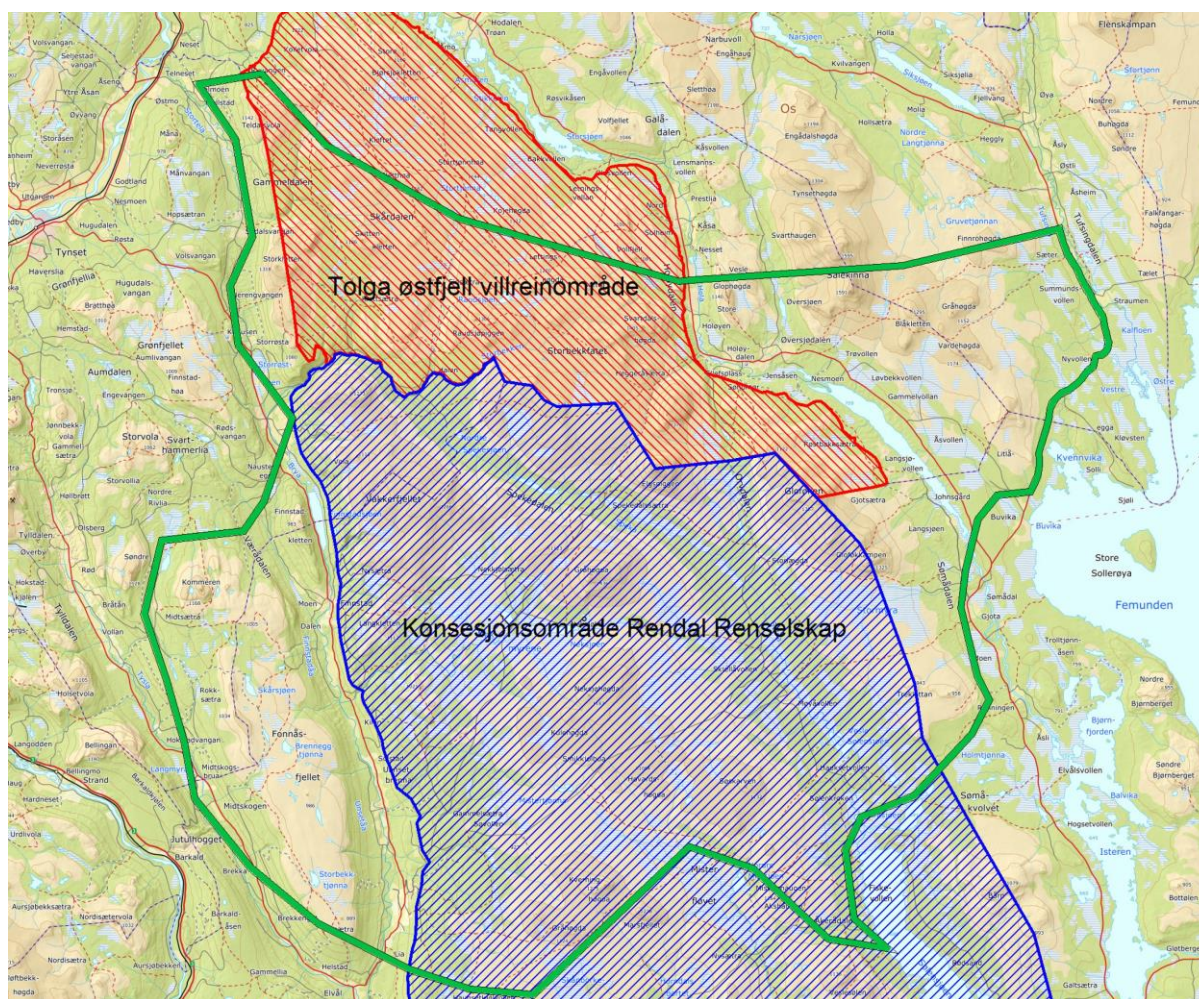
Videre sier NVE i temarapporten følgende: *«Lokale forhold som ulik topografi og vegetasjon, vil høyst sannsynlig ha en betydning for om et vindkraftverk har en påvirkning på reinsdyrenes adferd og arealbruk. Det er mulig at vindkraftverk i åpne viddeområder hvor vindturbinene er synlige på svært lang avstand kan ha større effekt enn vindkraftverk i mer kupert terreng hvor reinen ikke nødvendigvis ser vindturbinene og eventuell menneskelig aktivitet til enhver tid.»*

Nordre Hedmark består i hovedsak av et flatt viddelandskap avskåret av noen få daler og milde fjell. Dette ser man tydelig i NVEs kart på deres hjemmeside ved å legge på kartlaget for bratthetsgrad eller aktsomhetskart for snøskredfare som innenfor det utvalgte område knapt vises. Dette ser man ikke minst ved å dra inn i fjellet og se det med egne øyne. Dette tilsier at reinen i området som vil få de viktigste områdene okkupert av vindkraft vil bli svært negativt påvirket av dette blant annet grunnet områdets topografi.

Reinstammen i området 56 – Nordre Hedmark har lang historie i regionen og har gjennom hundrevis av generasjoner vært utnyttet og verdsatt. I dag er denne reinstammen sammen med natur og kultur med på å gi innbyggerne identitet, tilhørighet, stolthet og livskvalitet. Det er viktig å huske at reinen også representerer en egenverdi og et intakt og sunt fjelløkosystem som man ikke kan verdsette i kroner. Den er viktig for lokal næring, tilreisende naturentusiaster og jegere. Reinen er symbolet på vårt urørte og vakre fjellområde som vi ønsker å ivareta for fremtidige generasjoner. Den har ingen alternative områder å ta i bruk til vår/vinterbeite og kalvingsområde. En industrialisering av området vil derfor bety bestandens utryddelse. Det er derfor avgjørende at Nordre Hedmark tas ut av Nasjonal ramme for vindkraft.

3.2. Tolga Østfjell villreinområde

Nesten hele den europeiske bestanden av villrein lever i Norge. Villrein er en såkalt ansvarsart som vi er særlig forpliktet til å ta vare på. Til sammen er det 24 villreinområder og fjellområdet i Tolga som ligger inne i område 56 Nordre Hedmark utgjør det som kalles Tolga Østfjell villreinområde og er på 453 km². Miljødirektoratet opplyser på sin hjemmeside at den største trusselen mot villrein i dag er terrenginngrep som innskrenker og fragmenterer leveområdet. For nasjonale villreinområder har man også tatt ut en randsone. Dette må også gjelde annen rein. Reinen som har tilhold i Tolga Østfjell er samme bestand som har tilhold i Rendalen og kalles da Rendalsren. Til sammenligning er konsesjonsområde for Rendalsren på 2 300 km². Eneste forskjell er at status endrer seg når dyrene krysser kommunegrensa og forvaltningen skjer etter ulikt lovverk.

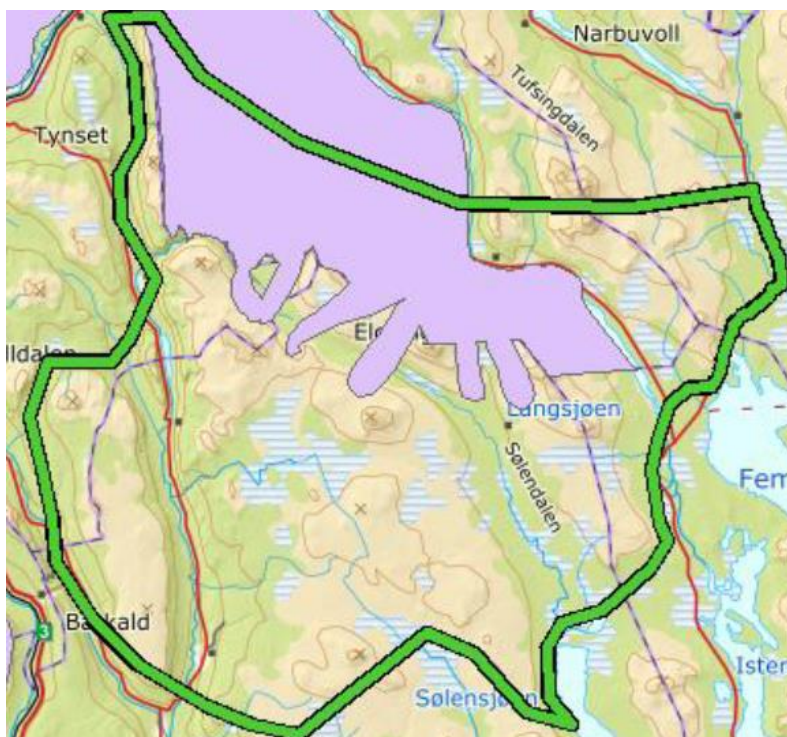

Figur 2: Kartet viser Tolga Østfjell villreinområde i rødt skravert område, konsesjonsområde for Rendal Renselskap i blått skravert område og område 56 Nordre Hedmark med grønn strek. Villreinområdet slutter ved kommunegrensa til Rendalen der reinen blir Rendalsren.

Miljødirektoratet foreslo å ta ut Tolga Østfjell villreinområde med trekkruiter sørover i sitt innspill til NVE. Dette ble ikke hensyntatt og NVE mente man ikke kunne hansynte alle villreinområder. Vi mener denne vurderingen er svært grunn og lite forankret i kunnskapsgrunnlaget. Rendalen kommune mener at det er absolutt nødvendig å vurdere Tolga Østfjell villreinområde og Rendalsren under ett da det er samme bestand. Uavhengig av status og forvaltningsregime er de avhengig av samme arealbruk og samme beskyttelse. Det anbefales derfor på det sterkeste at Tolga Østfjell villreinområde tas ut av ramme på lik linje som de viktige funksjonsområdene for Rendalsren (den samme bestanden) for å sikre en sunn og livskraftig bestand i framtiden. Det er heller ikke ønskelig at reinstammen i området skal bli ofret for å kunne forske på virkningen av vindkraftverk på rein. Det fins det utbygde områder allerede i dag der forskning er gjort og kan gjøres i framtiden.

Miljødirektoratet sier følgende i sin temarapport om villrein: *Miljødirektoratet mener at vindkraftutbygging innenfor vedtatte nasjonale villreinområdene er uforenlig med forutsetningene for disse områdene og derfor bør være uaktuelle for konsesjonsbehandling, og at det bør legges stor vekt på eventuell konflikt med villrein også i de øvrige villreinområdene.* Rendalen kommune oppfordrer på det sterkeste OED å lytte til fagmiljøet i Miljødirektoratet og trekke ut Tolga Østfjell

villreinområde av rammeen og like viktig å se dette i sammenheng med resten av leveområdet til reinstammen i Rendalen kommune.

Figur 3: Området i lilla foreslått tatt ut av Miljødirektoratet av hensyn til Tolga Østfjell villreinområde.

4. Naturverdier, -ressurser og bruk

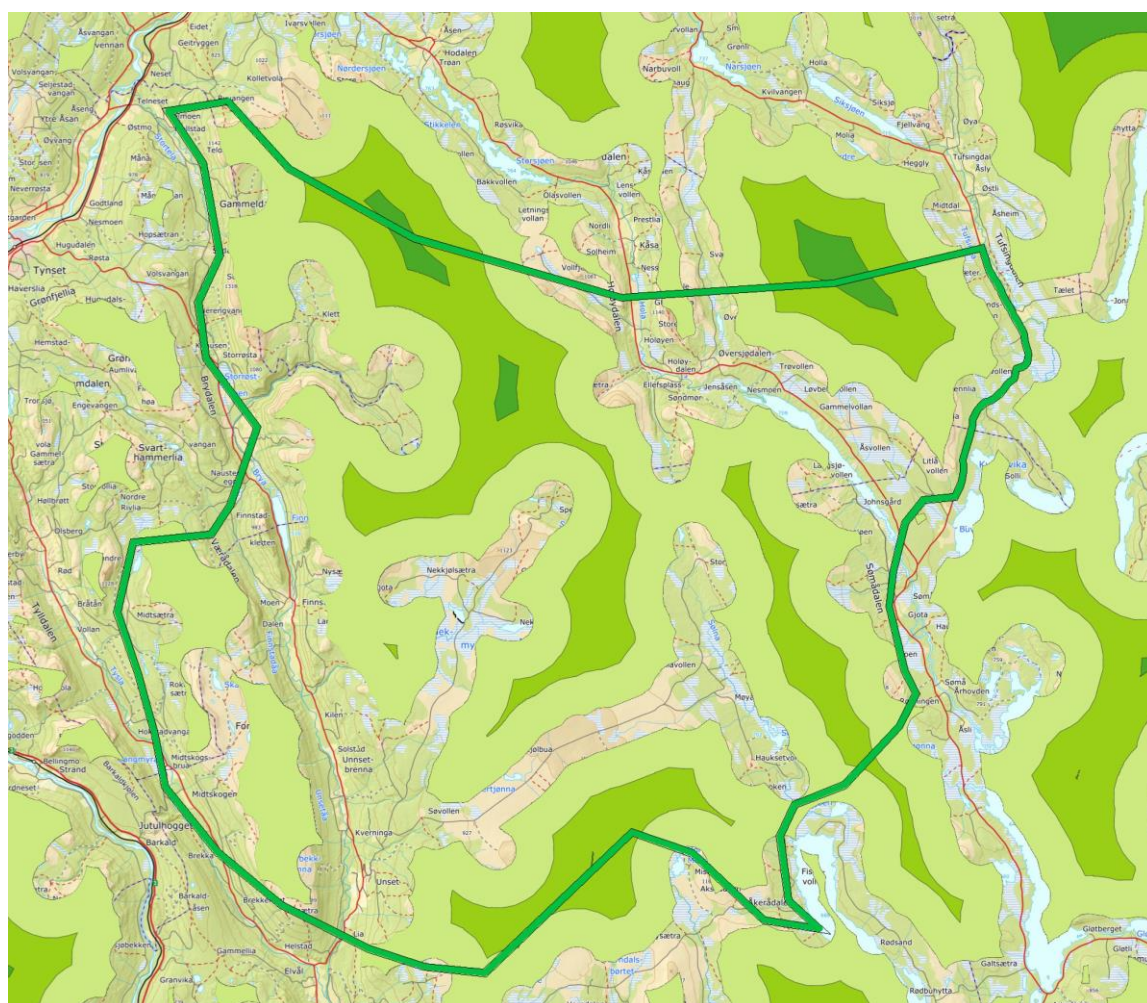
4.1. Store sammenhengende områder med urørt natur

Miljødirektoratet sier blant annet følgende i sin temarapport Sammenhengende naturområder på side 15 og 16: «De sammenhengende naturområdene med preg av naturlige prosesser og lite menneskelig påvirkning har **egenskaper og kvaliteter man ikke finner andre steder**. På generell basis kan man slå fast at de har stor verdi for mangfoldet av friluftsområder, natur og landskap i Norge, og for **naturens evne til klimatilpasning**. I noen tilfeller mener vi likevel det ikke er mulig å etablere vindkraftverk uten at det vil få stor negativ påvirkning på det sammenhengende naturområde som helhet. Dette henger sammen med **stor synlighet**, at vindkraftutbygging vil **endre området karakter vesentlig** eller at arealet av det sammenhengende naturområdet er relativt lite fra før. Det er også stor konflikt knyttet til vindkraftutbygging i områder som kan sies å ha en symbolverdi, samt til større, sammenhengende naturområder inntil **verdensarvområder, nasjonalparker og landskapsvernområder**». Område 56 Nordre Hedmark har store sammenhengende naturområder med intakt økosystem (indikert med en sunn og bærekraftig reinstamme). Området grenser i sør til Sølen landskapsvernområde (456,2 km²) som er en naturlig del av det sammenhengende naturområdet, og i nord til verdensarvområdet Circumferensen. Området er relativt flatt fjellplatå der vindkraftutbygging vil medføre stor synlighet og endre områdets karakter vesentlig. I tillegg ligger Femundsmarka nasjonalpark 10 km unna i øst. Dersom man ser disse fakta i lys av temarapporten fra Miljødirektoratet taler dette sterkt for at området må tas ut av ramme for vindkraft.

Miljødirektoratet viser også til viktigheten av store sammenhengende naturområder for å kunne møte klimautfordringene. Ser man dette i lys av FNs rapport om naturtilstand så blir det veldig paradoksalt at man skal redusere klimaendringer ved å nettopp industrialisere urørte naturområder.

Området Nordre Hedmark er det området av de 13 utpekte som har størst andel INON (inngrepsfrie naturområder i Norge) med 58 %. Dette er en måleenhet for urørt natur. Dersom man ser på området vinterstid blir urørtpreget enda større da mange av fjellveiene er ubrøytet noe som medfører betydelig mindre trafikk inn i fjellet. Store sammenhengende naturområder med liten grad av større tekniske inngrep er i dag en mangelvare utenfor de store nasjonalparkene. Fragmentering og ødelegging av habitat er den største trusselen mot biologisk mangfold i dag sammen med de raske klimaendringene. Store intakte og uavbrutte økosystem fra dalbunn til fjelltopp er også svært viktige for at arter skal kunne møte de klimaendringene som vil komme i nær framtid. FNs miljøpanel (IPBES) la fram en rapport om naturens tilstand som tydelig slår fast at tap av natur er like viktig utfordring som klimaendringene. Over 1 million dyre- og plantearter trues av utryddelse og dette skjer i eskalerende hastighet. Vi mener derfor at man ikke kan ødelegge verdifull og urørt natur for å forhindre en klimakrise, og samtidig forverre naturtilstanden.

Hedmark Fylkeskommune vedtok i 2013 blant annet at man ikke skal tillate vindkraftutbygging i fjellområder i Hedmark.

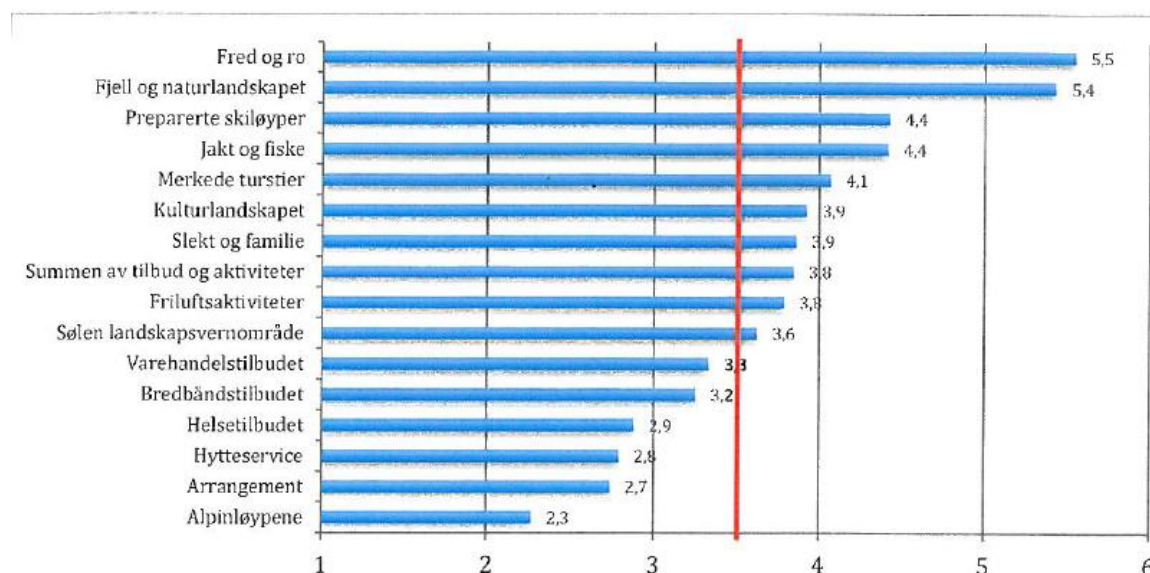
Figur 4: Kartet viser inngrepsfri natur der lysegrønn, grønn og mørkegrønne områder er lenger unna enn 1 km fra større tekniske inngrep. Område 56 Nordre Hedmark i med mørkegrønn strek.

Urørt natur har også stor opplevelsesverdi og er svært ettertraktet hos folk. Det er nå laget en rødliste over naturopplevelser på initiativ av WWF og Norsk Friluftsliv. Øverst på lista finner man **intakt natur**. Deretter **stillhet** som nr. 2 og **stjernehimmel** som nr. 4. Dette er alle ting som er forbundet med urørt natur og som man finner nettopp i område 56 Nordre Hedmark. Kommunen gjennomførte også en omfattende hytteundersøkelse i 2015 der fred og ro samt natur- og kulturlandskap var de viktigste faktorene for bruken av hytta.

Rendalen kommune ønsker ikke at man skal ta hull på Rendalen Østfjell og Fonnåsfjellet som i dag framstår i stor grad som uberørt sammenhengende naturområde for å gjøre det om til et industriområde.

9) Hva er viktig for bruken av hytta?

Besvares på en skala fra 1 = Svært lite viktig - til 6 = Svært viktig

Figur 5: Spørreundersøkelse besvart av 606 hytteeiere der fred og ro samt fjell og naturlandskap er det viktigste faktorene for bruken av hytta.

NVE viser i sin utvelgelsesprosess at de bevisst har valgt bort/hensyntatt fjellområder som har stor grad av utbygging av hytter, skianlegg og andre tilrettelegginger. Dette er fjellområder som allerede er «tatt hull på», der store deler av fjellet er regulert for høystandard hytter og annen tilrettelegging for hyttefolket. Det vises til høyt konfliktnivå i slike områder, men det er ikke dermed konfliktfritt at man da ser etter områder som er bevart utbygget og har liten grad av påvirkning. Vi mener at store sammenhengende naturområder må forbli urørte og at en eventuell utbygging må skje i områder som ikke er i konflikt med nettopp denne verdien. Denne rammeen har nettopp vist at det er stort konfliktnivå å foreslå vindkraftverk i urørte naturområder.

4.2. Sølen landskapsvernområde og landskapsbildet

Miljødirektoratet og Riksantikvaren skriver i sin temarapport landskap følgende: «**Særlig stor konflikt** er knyttet til områder som er vernet eller foreslått vernet, **der landskapsverdiene er en del**

av formålet med vernet. For landskap til de fredede områdene må det gjøres en vurdering av sårbarheten og mulig påvirkning av vindkraft på verneformålet. Vindkraft knyttet til **verdensarvområdene** vil gi gjennomgående stor konflikt. Riksantikvaren utarbeider et register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Mange fylker er i gang med arbeidet og registeret skal være ferdigstilt for hele landet innen utgangen av 2020. **Disse områdene bør ikke inngå i rammen for vindkraft**». Området Nordre Hedmark grenser helt inntil et stort landskapsvernområde der formålet er nettopp å ivareta det karakteriske landskapselementet. Videre grenser det opp mot verdensarvområdet Circumferensen i nord. Landskapet er et relativt flatt fjellplatå/viddelandskap som gjør synligheten og påvirkningen av vindkraftverk inn i disse to områdene svært synlig og stor. I tillegg er det under utarbeidelse flere KULA-områder midt i området 56 som må tas ut av hensyn til kulturminner og det opprinnelige landskapet de ligger i.

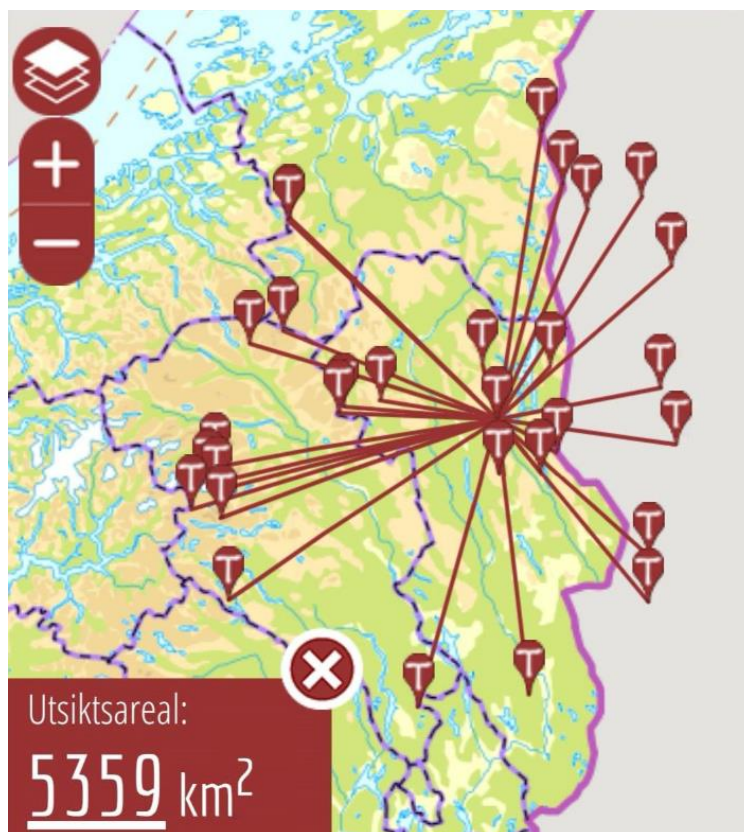
Sølen landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon i 2011. Formålet jf. § 2 i verneforskriften er *å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende.*

Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- *Sølen-massivet som et karakteristisk landskapselement*
- *Geologiske forekomster og landskapsformer*
- *Biologisk mangfold*
- *Kulturminner*

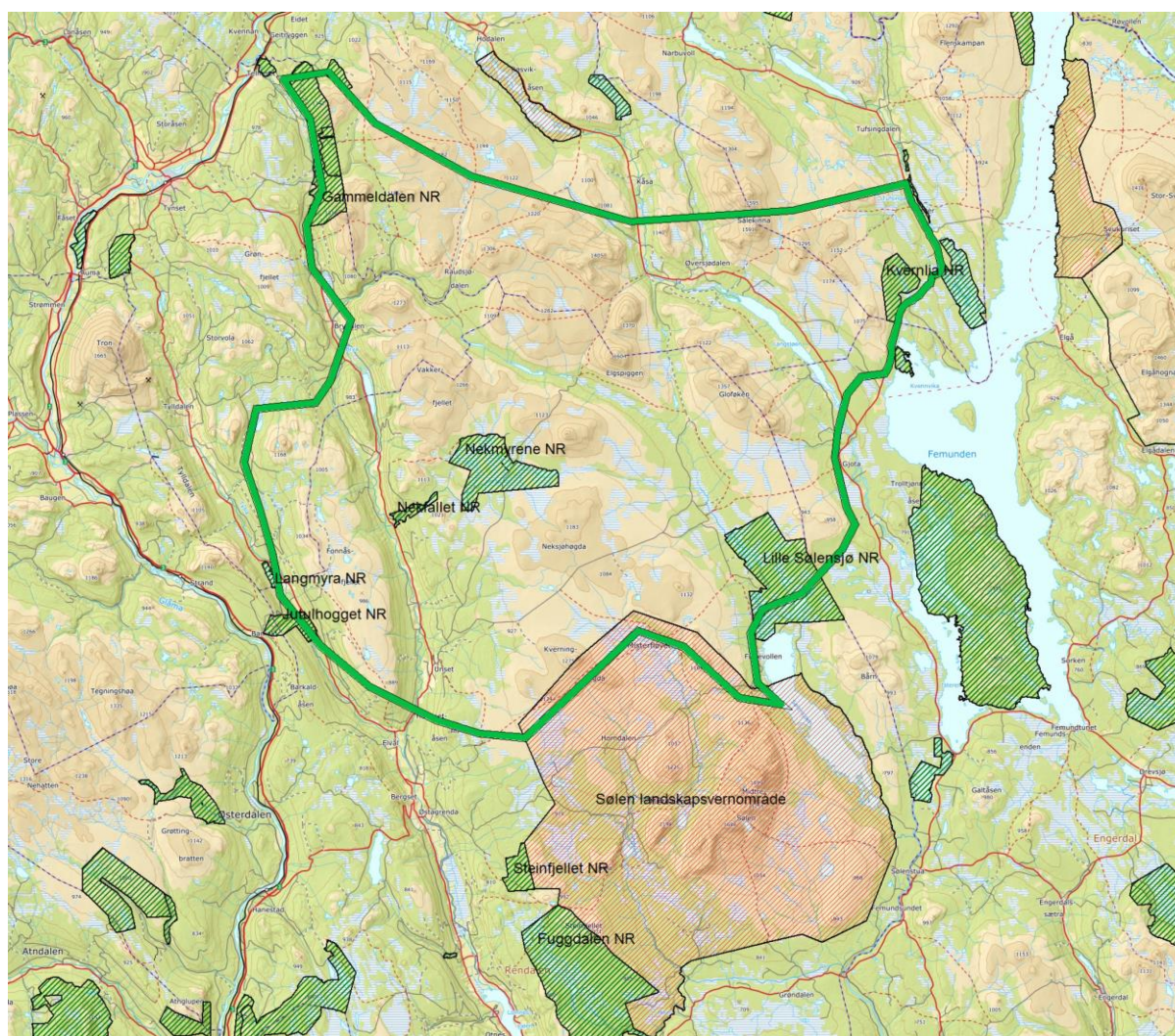
Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Område 56 Nordre Hedmark overlapper med vernegrensen til Sølen landskapsvernområde. Dette må endres da det helt klart er en feil. Landskapet i hele dette området består av store åpne vidder med lange siktlinjer og milde fjelltopper. Utbyggingen som beskrevet i rammeen vil bli massiv med lite rom for fleksibilitet. Det betyr at man vil bygge 220 – 250 m høye vindturbiner helt inntil landskapsvernområdet som vil bli god synlig og virke visuelt forurensende fra store deler av landskapsvernområdet og ikke minst fra Sølen-massivet. Dette vil være totalt forringende for opplevelsen i verneområdet og for verneformålet som skal ivareta landskapsformene og legge til rette for opplevelsesverdier og være identitetsskapende. Sølen-massivet, eller Dronningen som ho blir kalt, er en svært populært topptur. Utsynet fra toppen er vidt og Topps DA har beregninger som viser at man kan se totalt 5 359 km² av Norges og Sveriges landareal fra toppen som er desidert størst i Norge. Til sammenligning ser man 2 800 km² fra Gaustadtoppen.

Figur 6: Fra Midtre Sjølen (1755 moh) ser man 5 359 km² landareal som er mest i hele Norge (kilde Topps.no).

Sjølen landskapsvernområde med Sjølen-massivet i sentrum skaper identitet, tilhørighet, stolthet og gir flotte naturopplevelser for innbyggere og tilreisende. Midtre Sjølen er en svært populær topptur, noe stien opp bærer preg av. Sjølen landskapsvernområde representerer mange av de verdiene, kvalitetene og ressursene som kommunen er stolt av og bruker i sin framtidige satsning for lokal, bærekraftig verdiskapning. Rendalen kommune mener man ikke kan legge til rette for et industriområde for vindkraft som har svært stor negativ visuell effekt helt inntil grensen for et vernet område som nettopp skal ivareta et særegent landskap og legge til rette for enkelt friluftsliv og naturopplevelser. Inngrepet utenfor vernegrensen er av en slik karakter at det ikke skiller seg særlig fra om vindturbinene ble satt innenfor vernegrensen. Vi mener det derfor må legges en buffersone mot grensen til verneområdet som ekskluderes fra ramme som sikrer at verneverdiene i landskapsvernområdet blir ivaretatt. Størrelsen på buffersonen bør avgjøres med bakgrunn i en landskapsanalyse i området.

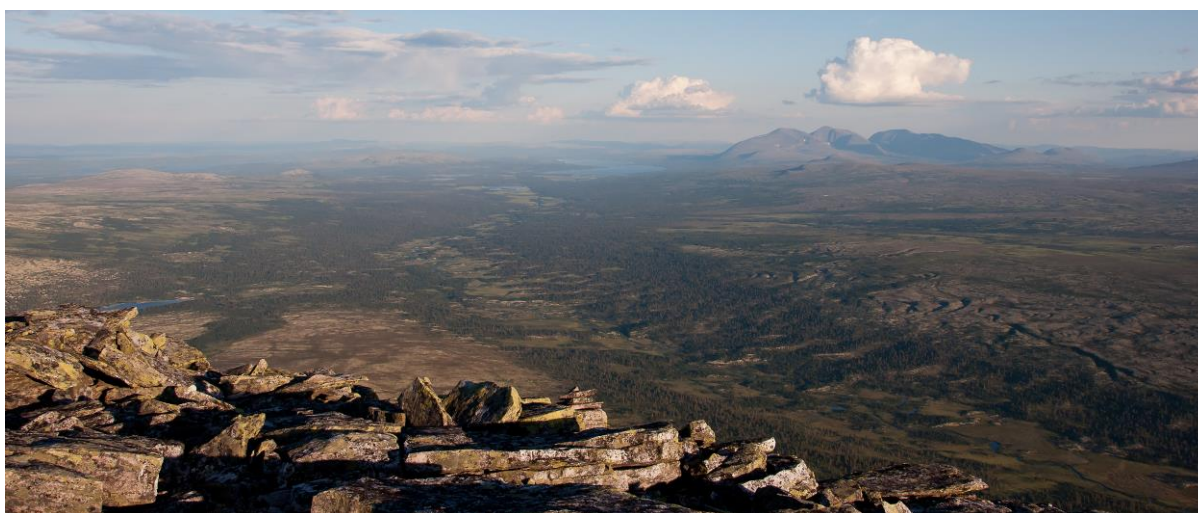
Figur 7: Sjølen landskapsvernområde i sør (rød skravur) med område 56 Nordre Hedmark i nord (grønn linje). Det framgår av kartet at grensene overlapper. Naturreservater er vist med grønn skravur.

Det foreligger ingen landskapsanalyse som kan si noe om virkningen av foreslått utbygging av vindkraftindustri tett inntil vernegrensa. Rendalen kommune mener derfor det er manglende kunnskapsgrunnlag på dette punktet og at det må gjennomføres en uavhengig landskapsanalyse før man vil kunne si noe om virkningen av vindturbiner i området 56 på landskapsvernområdet og landskapsbildet generelt. Det er også ønskelig å gjøre det i forkant av vedtak av nasjonal ramme og ikke ved en eventuell konsesjonsbehandling. Kommunen mener derfor at naturmangfoldlovens § 9 føre var prinsippet blir gjeldende i dette tilfellet da landskapsbildet er sentralt både i opplevelse, kulturhistorie og bruk.

Landskapet i området er som beskrevet flatt med milde fjelltopper. Det gjør sikten vid, romfølelsen stor og inngrep av det kaliber som beskrives særlig synlig. Ikke bare lokalt, men regionalt. Femundsmarka nasjonalpark i øst ligger kun 10 km unna med fri siktlinje inn i området. Circumferensen i nord ligger helt inntil området 56 og i vest Rondane Nasjonalpark 45 km unna. Man vil lett kunne se inn i vindturbinparken som vil kunne komme i Nordre Hedmark fra alle disse områdene som bidrar til å ødelegge opplevelsesverdien i regionen.

Figur 8: Landskapet rundt Sølen er flatt og viddepreget med lange siktlinjer. Bildet tatt fra Midtre Sølen i retning nord-vest inn i kjernen av område 56. Elgpiggen og Sålekinna i horisonten midt i og til høyre (foto: Øyvind Fredriksson).

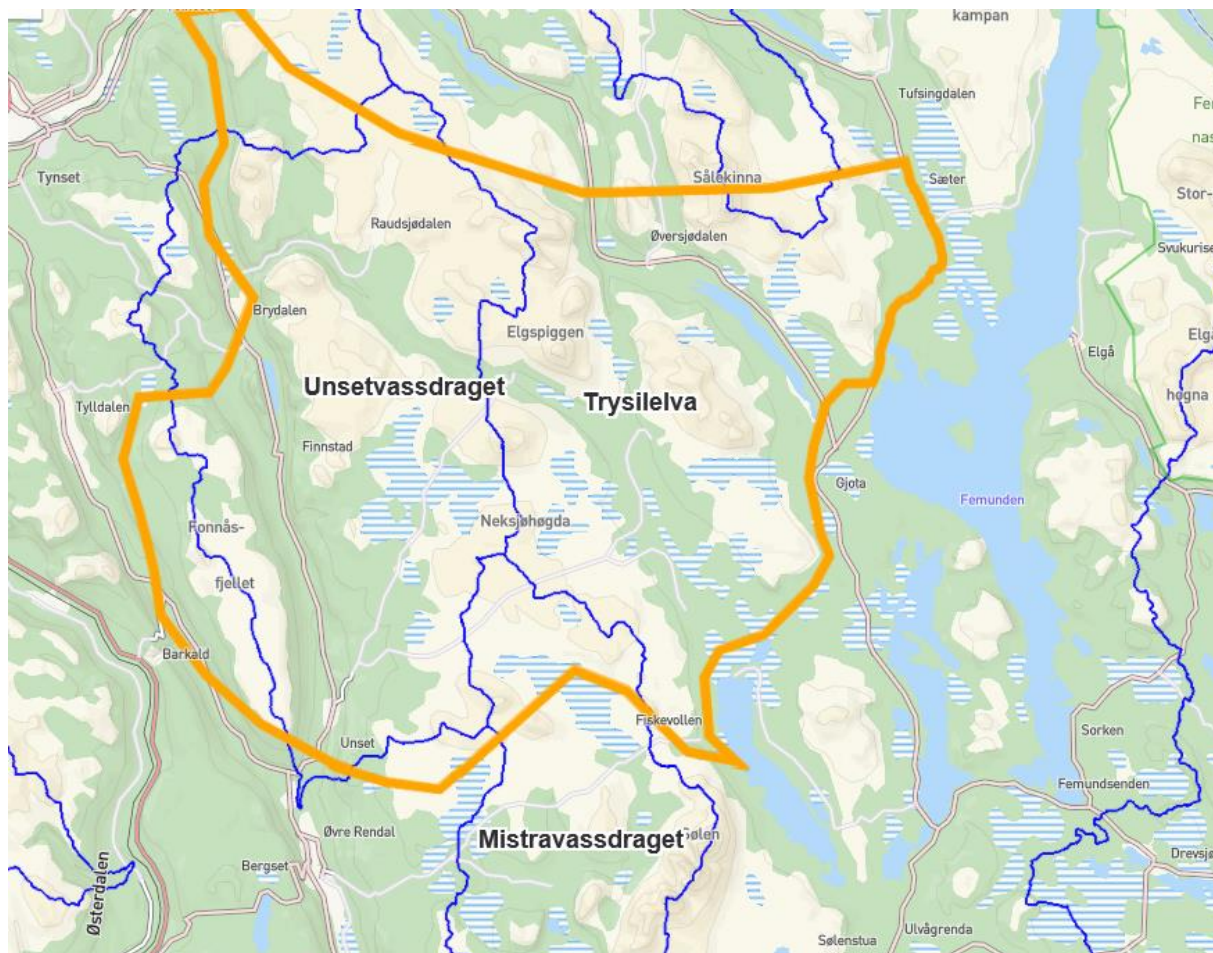

Figur 9: Landskapet sett fra Elgpiggen mot sør. Sølen oppe til høyre i bildet (foto: Øyvind Fredriksson).

4.3. Verna vassdrag

Mistravassdraget, Unsetvassdraget og Femundvassdraget dekker så å si hele Nordre Hedmark. Dette er ikke beskrevet i rapporten og kan dermed ikke vært tatt med i vurderingene til NVE. Det skal sies at hovedgrunnen for disse vernene er mot vannkraftutbygging, men inngrep som veibygging, kraftlinjer og drenering skal også vurderes opp mot verneverdiene. Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag omfatter vannstrengen og inntil 100 m bredde på begge sider, men de gjelder

også for andre deler av nedbørsfeltet der det er dokumenterte verneverdier. Av dokumenterte verneverdier knyttet til vassdrag kan nevnes Nekmyrene og Lille Sølensjø naturreservat. Bygging av vindkraft vil medføre bygging av veier med drenering som vil kunne få innvirkning på nedbørsfeltet.

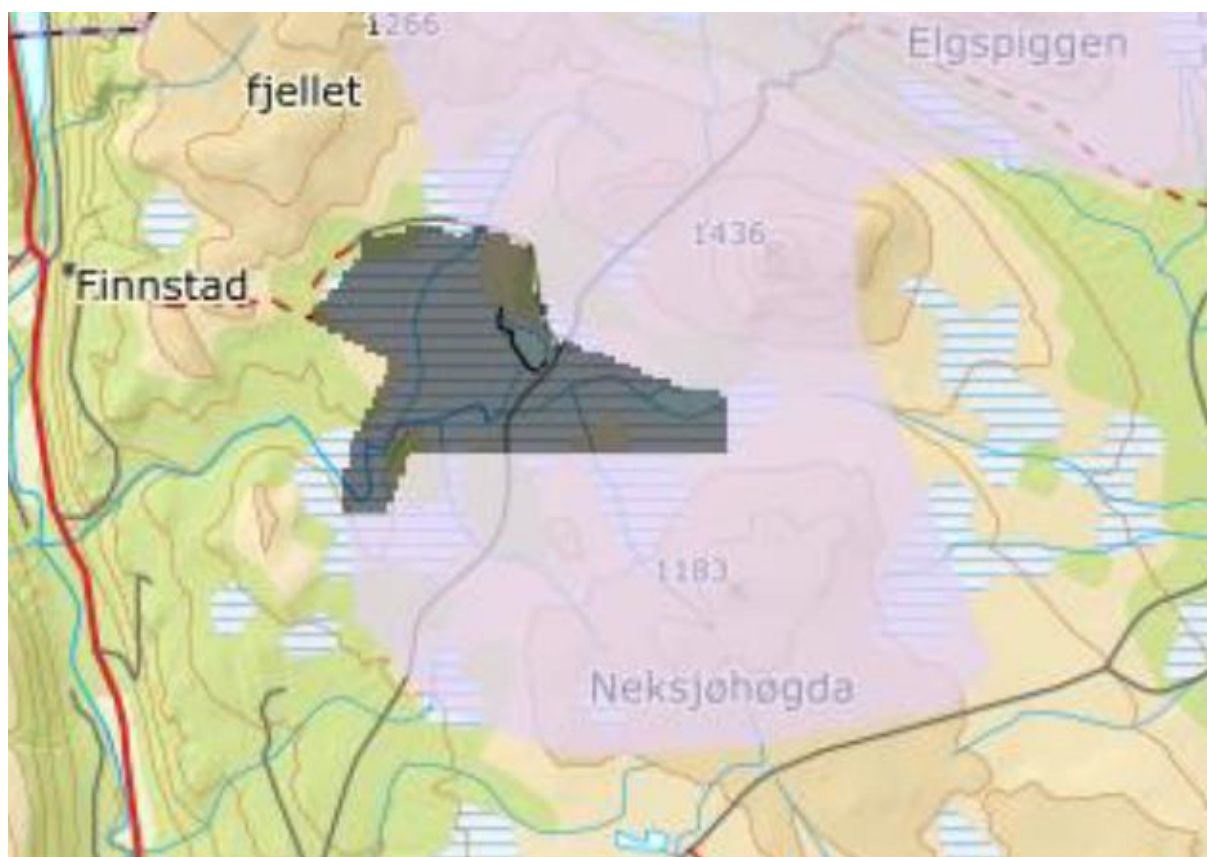
Figur 10: Verna vassdrag innenfor området 56 – Nordre Hedmark.

4.4. Nekmyrene – regionalt viktig våtmarksområde

Nekmyrene naturreservat og omliggende myrområder er et av regionens viktigste store sammenhengende myrbiotoper. Verneformålet for Nekmyrene er å «bevare et viktig våtmarksområde i sin naturgitte tilstand og å verne vegetasjonen, det rike og interessante fuglelivet og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området.» Det er registrert over 70 fuglearter i området og det er den viktigste hekkeplassen for fjellmyrløper i fylket (Bekken 2013). Selve naturreservatet Nekmyrene er tatt ut ved harde eksklusjoner av NVE. Miljødirektoratet, som er fagmyndighet på området, ønsket imidlertid å ta ut et langt større området som til sammen utgjør en naturlig sammenhengende myrbiotop som er viktig for å ivareta våtmarksfugl. Dette påpekte også kommunen i sin høringsuttalelse til NVE i forhold til analyseområde 1. Dette ble ikke hensyntatt og NVE mener det vernede område ivaretar våtmarksfugl. Vi mener NVE ikke har faglig grunnlag for å påstå dette. Ved etablering av vindkraftverk i tilgrensende områder til Nekmyrene naturreservat vil dette føre til bygging av fundament til turbinene, store adkomstveier, kraftledninger og ikke minst drenering av området. Det er nærliggende å tenke seg at dette vil få stor innvirkning på myrbiotopen

både i og utenfor verneområdet og vil forringe verneverdiene betraktelig ved å endre hydrologiske forhold. Det vil også ha negativ effekt på trekkende fugl inn og ut av området.

I tillegg har man effekten vindmøllene og kraftledningene vil kunne ha på fuglebestanden som både hekker og raster her under vår- og høsttrekket. Myrområdene utgjør en meget viktig hekkelokalitet for forskjellige våtmarksfugler og er den viktigste hekkelokaliteten for fjellmyrløper i Sør-Norge. Det er påvist 10 andearter og 13 vaderarter innenfor området. Enkelte vaderarter forekommer i uvanlige store mengder. Like vest for Nekmyrene er det også fast tilhold av hubro. Det er nærliggende å tenke at denne arten, som er avhengig av åpne områder å jakte i, benytter seg av våtmarksområdene til jakt. Nordvest finner man også hekkeområder for hønsehauk, kongeørn, fiskeørn, brushane, myrhauk og dobbeltbekkasin.

Figur 11: Rosa området viser våtmarksområdet Miljødirektoratet ønsket å ta bort av hensyn til områdenes viktige betydning for våtmarksfugl.

I temarapporten naturtyper skriver Miljødirektoratet følgende: «Generelt er våtmarksnaturtyper **sårbare for alle typer fysiske inngrep** som endrer de hydrologiske forholdene i selv lokaliteten og i tilgrensende områder. Ved **store myrkomplekser**, som sentriske høgmyr (VU – sårbar) i innlandet og kystnedbørsmyr (VU – sårbar) som utgjør terrengdekkende myrlandskap ute ved kysten er naturtypeverdien i tillegg særlig **knyttet til større og intakte, helhetlige strukturer**. Slike naturtyper kan i utgangspunktet være mer sårbare for direkte og indirekte negativ påvirkning av inngrep i og rundt aktuelle lokalitet». Nekmyrene er et stort sammenhengende myrområde som vil påvirkes negativt ved fragmentering og endret hydrologiske forhold.

Neka er et vernet vassdrag mot kraftutbygging og ved store endringer i vassdragets nedbørsfelt vil dette kunne få konsekvenser for vannføring i elva. Videre er det vedtatt et nytt verneområde øst for

Nekfallet (Hedmarks høyeste fossefall) som heter Nekfallet Naturreservat. Formålet med vernet er å bevare en bestemt type natur knyttet til en velutviklet bekkekløft med tilhørende artsrik fosserøykskog og fossesprøytsone ved Nekfallet. Området har stor betydning for biologisk mangfold ved at det er leveområde for en rekke arter knyttet til gammel skog i bekkekløfter, fosserøyksoner og fossesprøytsoner. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i best mulig tilstand, og eventuelt videreutvikle dem. Det er også nærliggende å tro at store endringer i nedbørsfeltet oppstrøms dette verneområdet vil kunne få negative konsekvenser for verneverdiene i det nyoppretta naturreservatet.

Myrområdet er også viktig området for jaktbare arter som lirype, elg og ikke minst Rendalsren. Reinen benytter området mye tidlig på våren da dette er et området med svært lite ferdsel på denne tiden.

Rendalen kommune slutter seg til Miljødirektoratets ekskludering i dette tilfellet både med hensyn til fugl, men også av hensyn til landskapsbildet, Rendalsren, myrbiotopen og at man skal unngå nedbygging av myr som et klimatiltak.

Av andre viktige våtmarksområder finner man Lille Sølensjø naturreservat med Sølna, Orva, Speka og Spekesjøene. Vannsystemet er tilhold for en rekke våtmarksfugl og er svært viktig trekkroute gjennom terrenget. Sikring av trekk inn og ut av slike områder er viktig. Lille Sølensjø er et av innlandets «hot spots» for fuglekikking.

Figur 12: Neka og Nekmyrene. Stort intakt myrøkosystem (foto: Øyvind Fredriksson).

4.5. Fugl

Området Nordre Hedmark er et svært viktig leve- og hekkeområde for en rekke rovfugl. I Rendalen er det kjent 3 ulike hekkeplasser/revir for kongeørn (LC) som blir direkte berørt både hekkeplass og

jaktområde. Videre er det flere territorier utenfor som vil bli berørt. Når det gjelder hubro (EN) er det en art som lenge har vært på tilbakegang i innlandet. Arten er svært tilknyttet de samme hekkeplassene og nyere forskning viser at samme hekkeplass har vært i bruk mange 1000 år tilbake i tid. Dette gjør nye og gamle hekkeplasser verdifulle. Hubro er svært utsatt for forstyrrelser i og rundt hekkeplass særlig tidlig i rugeperioden og til dels i ropeperioden. Det skal også vises særlig hensyn i ungeperioden. Rendalen kommune kjenner til to faste hubrolokaliteter som blir direkte berørt i området 56. Lokaliteten i vest er aktiv pr 2019. Videre er det faste hubrolokaliteter i øst som er dokumentert par senest 2019. Denne lokaliteten grenser til området 56. Hubro er også en vanskelig art å kartlegge i høyfjellet da tidspunktet på året den roper ofte er dårlig adkomst inn i fjellet. Dette gjør at man fort kan ha flere revirhevdende individer i området. Gunnersen og Gunleifsen (2017) definerer et territorium slik: ut til tre kilometer fra kjent reirplass eller et middelpunkt fra alle kjente reir i territoriet. Denne sonen bør være en hensynsone for hubro. NINA-rapport 1191 – Sårbarhetsvurdering i verneområder anbefaler en buffersone på 500 m for hubro og kongeørn.

Området er svært viktig for kongeørn med til sammen rundt 70 hekkeplasser og er i tillegg et av Norges viktigste områder for jaktfalk (NT). Det er flere kjente hekkeplasser i Rendalen for begge artene både innenfor det utpekte området, men også i tilgrensende områder utenfor. Kongeørna er i likhet med hubroen svært sky og har svært lav tålegrense ved hekkeplass. Det er særlig i rugeperioden kongeørna er sårbar. Men også under hekkeforberedelser på reiret og i ungefaseen bør man unngå lengre opphold ved lokaliteten. Avstanden kan variere mellom revir, men avstanden bør være over 1 km. Jaktfalken er litt mindre sky. Denne har flere kjente hekkeplasser innenfor det foreslåtte området av nyere og eldre dato. Hekkesuksess til særlig sistnevnte art er avhengig av mattilgang. Dietten består i stor grad av rype, og man bør ta med vindturbinenes påvirkning på rypebestanden og derigjennom jaktfalk og delvis kongeørn.

Området har også tilhold av fiskeørn som er fast hekkefugl ved vassdragene i områdene. Både Sølensjøen, Orvsjøen, Spekesjøene, og Sølna brukes av flere hekkende fiskeørnpar. I tillegg er det fiskeørn ved Istern og Langsjøen.

Våtmarkene Nekmyrene og Sølna med Lille Sølensjø og tilgrensende områder er svært viktige områder for vadfugl, ender, måkefugl og spurvefugl tilknyttet vassdrag. I tillegg er det mye tilhold av jordugle og haukugle i området. Lille Sølensjø har vært et viktig område for brushane og utgjør med Arasjøen, Sølna, Speka og Spekesjøene en sammenhengende vannstreng som er naturlig furasjeringsområde og trekkvei for fugl helt ned i dalføret i Brydalen.

Miljødirektoratet har i sin uttalelse til analyseområde 1 uttalt at det er viktig å unngå blokkering av passasjer for våtmarksfugl inn i omkringliggende verneområder. Dette punktet er verd å fremheve for Nekmyrene og Spekesjøene ned til Lille Sølensjø og Sølensjøen. I tillegg nevnes dalføret som en viktig trekk-korridor for kortnebbgås.

Lirype er en viktig art i økosystemet i området samt en ettertraktet jaktbar art. Ved vindkraftanlegg ved Smøla ble det dokumentert betydelig antall drepte liryper i tillegg til havørn.

Temarapporten til Miljødirektoratet viser til at det på fagområdet fugl er mangelfullt kunnskapsgrunnlag i Norge og man må i langt større grad støtte seg til kunnskap med sammenlignbare land internasjonalt. Av arter som er særlig utsatt nevnes rovfugl, hønefugl, vadere og spurvefugl. Det framgår av faggrunnlaget at området Nordre Hedmark er særlig viktig for kongeørn og jaktfalk samt vadere som fjellmyrløper. Dette er arter som er svært utsatt for

vindturbiner. Dette må vurderes også med bakgrunn i den generelle nedgangen i de fleste fuglebestander internasjonalt.

4.6. Store rovdyr og annet dyreliv

Området 56 har tilhold eller kortvarig tilhold av jerv, ulv, brunbjørn og gaupe. Jerven er en ansvarsart for Norge og vi har ca. 25 % av den europeiske bestanden i Norge. Det er årlig flere ynglinger i området og generelt er Nordre Hedmark viktig område for å oppnå bestandsmålet i rovviltregion 5. Brunbjørn bruker området og senest sommeren 2019 har det vært individ som har tatt sau i her. Det er også tidvis brunbjørn som overvintrer innen området. Ulv forekommer i området særlig om vår og sommer som streifdyr hovedsakelig fra revir øst i Sverige. Ulven nyter godt av sau, reinsdyr og annet vilt den finner i området. Gaupe har fast tilhold i deler av området. DNA som er samlet inn fra store rovdyr er tilgjengelig på rovbases.no der det går an å se hvor mange individ som er registrert. Hjorteviltet består i hovedsak av elg i tillegg til Rendalsren, samt spredt bestand av rådyr og hjort. Av småvilt finner man bever, mår, hare, rødrev, røyskatt, skogsfugl og snømus for å nevne noen.

Flere studier tyder på at menneskelige forstyrrelser sannsynligvis vil være en viktigere påvirkningsfaktor for mange pattedyrarter enn selve anlegget og tilhørende infrastruktur. Men ved å etablere et veinett som også kan holdes opp vinterstid vil man øke den menneskelige ferdselen i områder som ellers er urørte og vanskelig tilgjengelige. Særlig viker mange av de store rovdyprene områder med jevnlig menneskelig ferdsel. Miljødirektoratet viser i sin temarapport til at det er størst sårbarhet knyttet til jerv, men også at de andre store rovdyprene lar seg påvirke negativt. Det vises også til manglende kunnskapsgrunnlag på hvilke effekt et vindkraftanlegg har på pattedyr både visuelt, lydmessig og ved inngrep.

Miljødirektoratet valgte for område 55 Østfold å ekskludere hele det utpekte området med bakgrunn i store rovdyp uten at NVE hensyntok dette. Dette er imidlertid ikke foreslått fra Miljødirektoratet for område 56 som i henhold til forvaltningsplan for rovdyp rommer områder som er viktige for å oppnå bestandsmålene for rovvilt og viktige beiteområder. I analyseskjema for område 1 står det blant annet at området vest og sør for Femunden er svært viktige yngleområder for jerv. Dette gjelder altså området 56.

4.7. Friluftsliv

Når Rendalen kommune skulle etablere snøscooterleder for fornøyleskjøring krevde Miljødirektoratet at det skulle foreligge en kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder i kommunen. Denne kartleggingen er spilt inn i forkant av denne planen og ikke tillagt noe vekt. Rendalen kommune mener det er et kunnskapshull, da friluftsliv ikke er kartlagt og verdisatt på nasjonalt/regionalt nivå på samme måte som kommunen har gjort. Det skal også sies at vindkraftindustri vil medføre et langt større, permanent og irreversibelt inngrep der det bør stilles enda strengere krav til kunnskapsgrunnlaget før det fattes vedtak sett i forhold til snøscooterled.

Store deler av området 56 som ligger i Rendalen er verdisatt som svært viktig og viktige friluftslivsområder med henholdsvis mørkerød og rød farge i figur 9. Områdene brukes både i sommerhalvåret og vinterhalvåret. Sommerstid er det mange som går turer etter fjellveiene, stier og toppturer. Regionens mest populære fjelltopper for topptur ligger i området. Fjelltopper som Elgpiggen, Rausjøpiggen, Sålekinna og Sølen er mye besøkt særlig i sommerhalvåret. Rendalen turgruppe har årlig 10 turer de annonserer og flere av disse ligger årlig inne i dette området. Fjellveiene benyttes mye av syklistene og Rendalen fjellridning har organiserte turer inn i området.

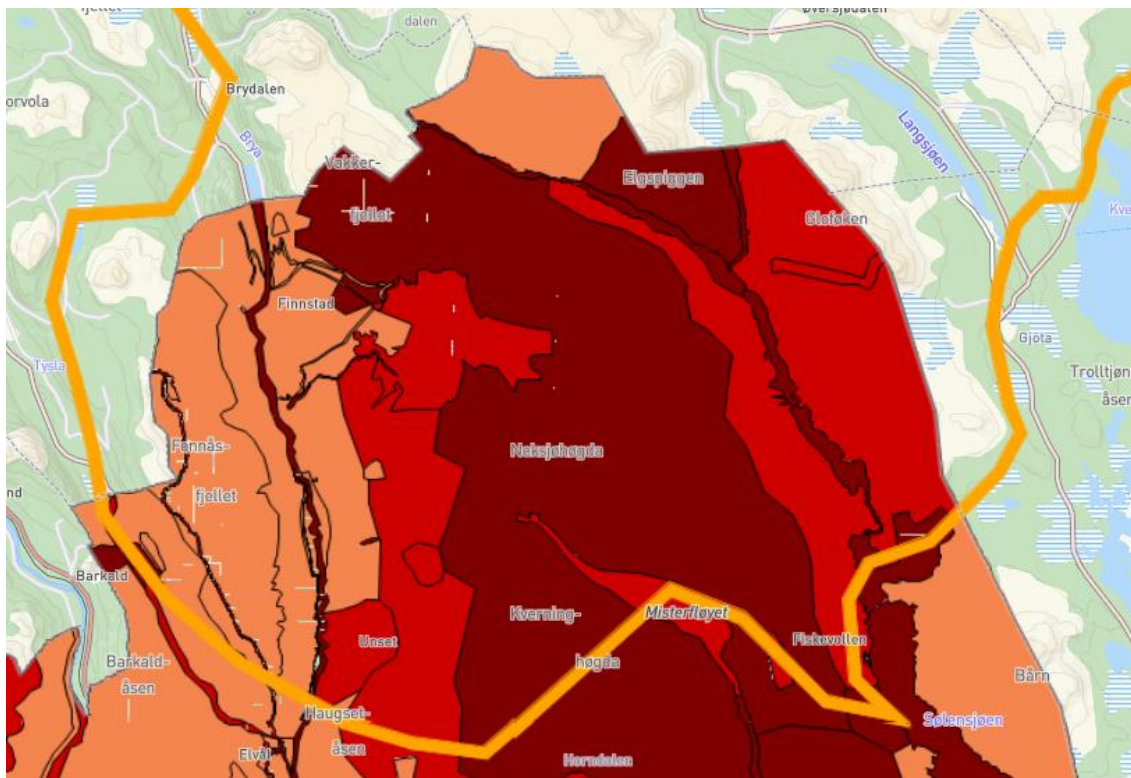
Det er mange gode fiskevann og fiskekort selges via Fishspot og Inatur. Spekesjøene, Sølva og Sølensjøen er ynda plasser for både sportsfiskere og familieturer og gir en egenartet villmarksopplevelse i fjellet. Unsetåa i dalføret mellom Fonnåsfjellet og Rendalen Østfjell er en svært ettertraktet fiskeelv etter ørret og harr i regionen. Elva markedsføres gjennom Fishspot med egen fluesone. Mange driver padling med kajakk og kano i Sølva og på Sølensjøen. Storviltjakta i området er i hovedsak på elg og er organisert under valdene Sølendalen viltstellområde og Øvre Rendal Utmarksråd. De har til sammen et tellende areal på 737 441 daa der det de siste 3 årene er felt 417 elg. Området benyttes også til jakt på rådyr, hjort, hare og annet småvilt. Det har de siste 5 årene vært et intensivt prosjekt på rype i Sølendalen, i regi av grunneiere og Høyskolen i Innlandet, der det er lagt ned stor innsats for å skape en bærekraftig næring av rypejakta. Det foregår rypeetaksering og rypejakt så å si i hele område 56 i Rendalen. I tillegg jaktes det Rendalsren i området på samme måte som man jakter annen villrein. Her er det jegere fra hele landet og fra utlandet som blir gode ambassadører og får med seg flotte naturopplevelser hjem. Kvoten varierer fra 350 – 500 dyr årlig.

Vinterstid kjøres det opp mange km med skiløyper med Rendalen Løypelag er den store pådriveren i området med egen løypemaskin. Av hensyn til Rendalsren og annet vilt kjøres det ikke opp skiløyper overalt i fjellet. Her er muligheten åpen for fjellskitur utenfor løyper noe mange benytter seg av. Femundløpet går av stabelen hvert år, og passerer via Nordre Fjellveien og Søvollen igjennom området Nordre Hedmark. Utenom løpet er også området en viktig treningsarena for hundekjørere. Femundløpet AS har gitt egen høringsuttalelse og stiller seg svært negative til den foreslåtte ramme. Kommunen er enig i dette og mener vindturbiner i området vil ødelegge merkevaren Femundløpet har opparbeidet seg over mange år. Løpet er viktig for kommune og fører til lokal og regional verdiskapning.

Ising beskrives som et problem over lengre tidsperioder i området med innlandsklima i analyseskjema for område 1. I temarapporten som omhandler dette sier NVE i sitt sammendrag at iskast kan utgjøre en risiko for folk som ferdes i vindkraftverket. NVE anbefaler en minsteavstand til summen av vindturbinenes tårnhøyde og rotordiameter - ca. 200 m. Dette vil tilsa at store deler av området vil være utilgjengelig til bruk for friluftsliv i vinterhalvåret.

Fjellområdet benyttes også av Berger og Fagertun skole i undervisning og utflukter samt at leirskoler og reiselivsnæring i søken etter naturopplevelser. DNT har turrute som går igjennom Tolga og Tynset med flere buer for overnatting. Rendalen kommune tilbyr utleie på Mefurua av 6 hytter, kanoer og båter samt 5 hytter på Sølvenroa. Ellers er det flere private som driver utleie av husvære gjerne i forbindelse med fiske eller jakt.

Det karakteristiske med friluftslivet og fritidsbruken av området er den lille graden av tilrettelegging. Det er nettopp dette som gjør området ettertraktet og spesielt i dagens altfor tilrettelagte hverdag. Folk som søker urørt natur, stillhet, ro, stjernehimmel, enkelt friluftsliv, jakt og fiske oppsøker dette området og verdsetter det for det det nettopp er – urørt. Disse aktivitetene er lite forenlig med et industriområde. Rendalen kommune ønsker derfor at området skal forbi urørt i framtiden.

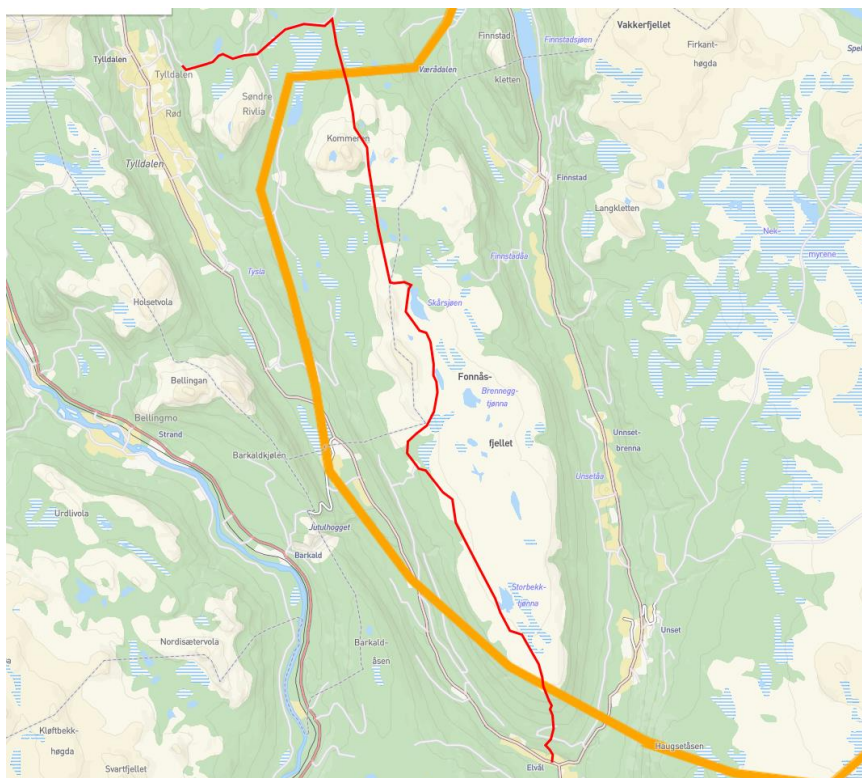

Figur 13: Mørkerøde områder indikerer svært viktige friluftslivsområder, mens røde områder indikerer viktige friluftslivsområder. Orange linje indikerer område 56.

4.8. Pilegrimsleden

Olav Haraldsson ble drept på Stiklestad i 1030. Det skjedde ulike under ved graven hans og han ble helgenkåret som Olav den Hellige. Nidarosdomen ble bygget over hans grav og like etter startet en stor strøm av pilegrimer å vandre dit. Folk kom fra hele landet, men også Europa. Den ene leden som går gjennom Rendalen går på vestsiden av Storsjøen, mens den andre kommer inn fra Trysil. Ved Åkrestrømmen går ledene sammen og passerer pilegrimsteinen ved Åkre som daterer seg tilbake til 1050. Leden går så nordover dalen før den går opp ved Fonnås og over Fonnåsfjellet. Det er mye sannsynlig at Birkebeinerne brukte denne leden på sin ferd gjennom Rendalen til Nidaros for å redde kong Håkon. Under Svartedauen avtok vandringene og under reformasjonen ble det forbudt. På 1900-tallet tok vandringene seg opp igjen. I dag er begge ledene nasjonal Olavs led. Dette betyr at man er tilknyttet Nasjonalt Pilegrimssenter og er godkjent som europeisk kulturled. Leden i Østerdalen forvaltes i dag av Østerdalsledens Pilegrimsnettverk der det legges ned et stort frivillig arbeid for å opprettholde ledens standard.

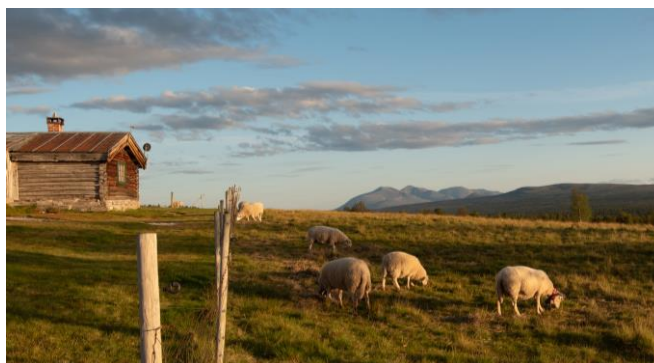
Naturen i Østerdalen, og Rendalen især, er med på å gi mange pilegrimer en flott natur- og kulturopplevelse på deres ferd nordover. Fonnåsfjellet er ei flat fjellvidde med vidt utsyn til alle kanter. Etablering av et industriområde til vindkraft her vil totalt forringe opplevelsen for alle brukere av leden og ikke minst for pilegrimene. Leden er en svært viktig del av landets og regionens kulturarv og må bevares for framtiden.

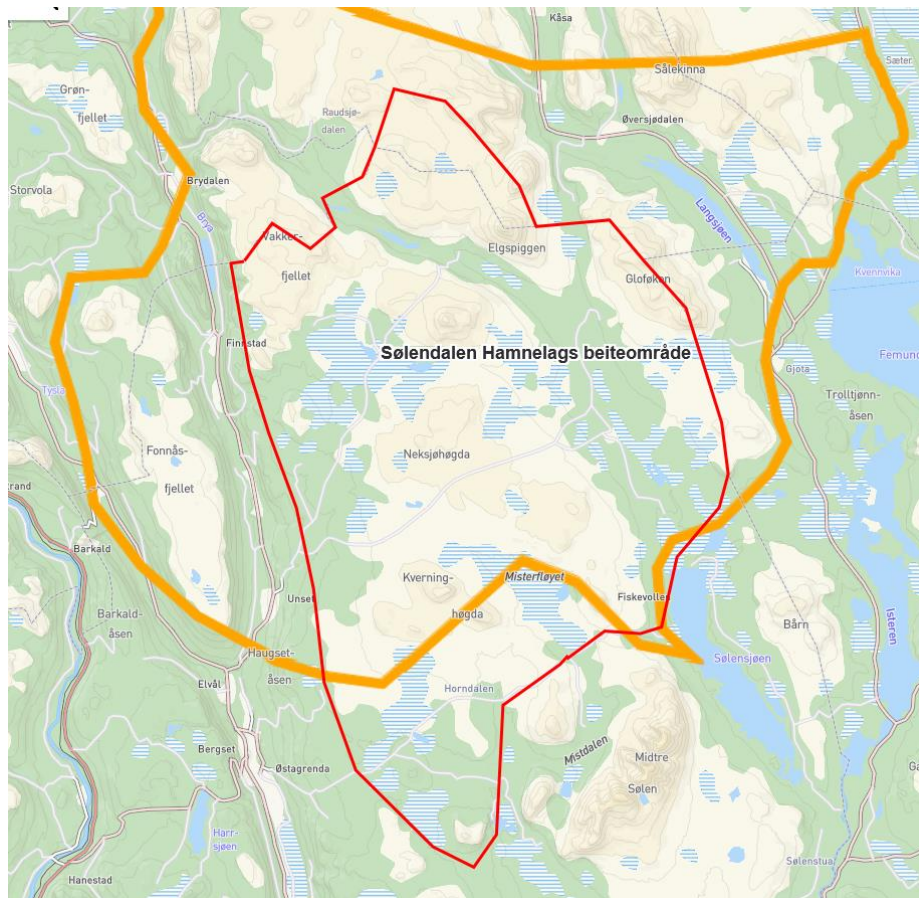
Figur 14: Pilegrimsleden i rødt går igjennom område 56 (oransje strek) over Fonnåsfjellet.

4.9. Fjellandbruk og utmarksbeite

Fjellandbruket er en svært viktig næring i regionen. Opp gjennom tidene har setring og utmarksbeite i fjellene vært avgjørende for å drive landbruk. Derfor har regionen svært mange setervoller, og aktive gårdbrukere som benytter beiteretten sin i dag både for sau og storfe. Nordre del av området 56 er definert som prioritert beiteområde, mens søndre del er definert som områder som er viktige for rovvilt og beitebruk i forvaltningsplan for rovvilt i Hedmark. NVE har ikke tatt med fjellandbruk i særlig grad i sin ramme eller i sin fagrapport om landbruk. Utmarksbeite er en svært miljøvennlig ressurs som i tillegg er med på å opprettholder kulturlandskapet og derigjennom viktige biotoper for mange rødlista arter. Ikke minst er utmarksbeite viktig for gardbrukeren som i Nord-Østerdal er helt avhengig av dette beitet da man ikke har nok innmarksressurser til å fø opp buskapen. Rendalen kommune er ikke kjent med hvilke effekt vindturbiner har på bufe på utmark, men mener at dette bør være belyst i rapporten og at det er nok et kunnskapshull.

Figur 15: Storlegda seter brukt til utmarksbeite for sau.

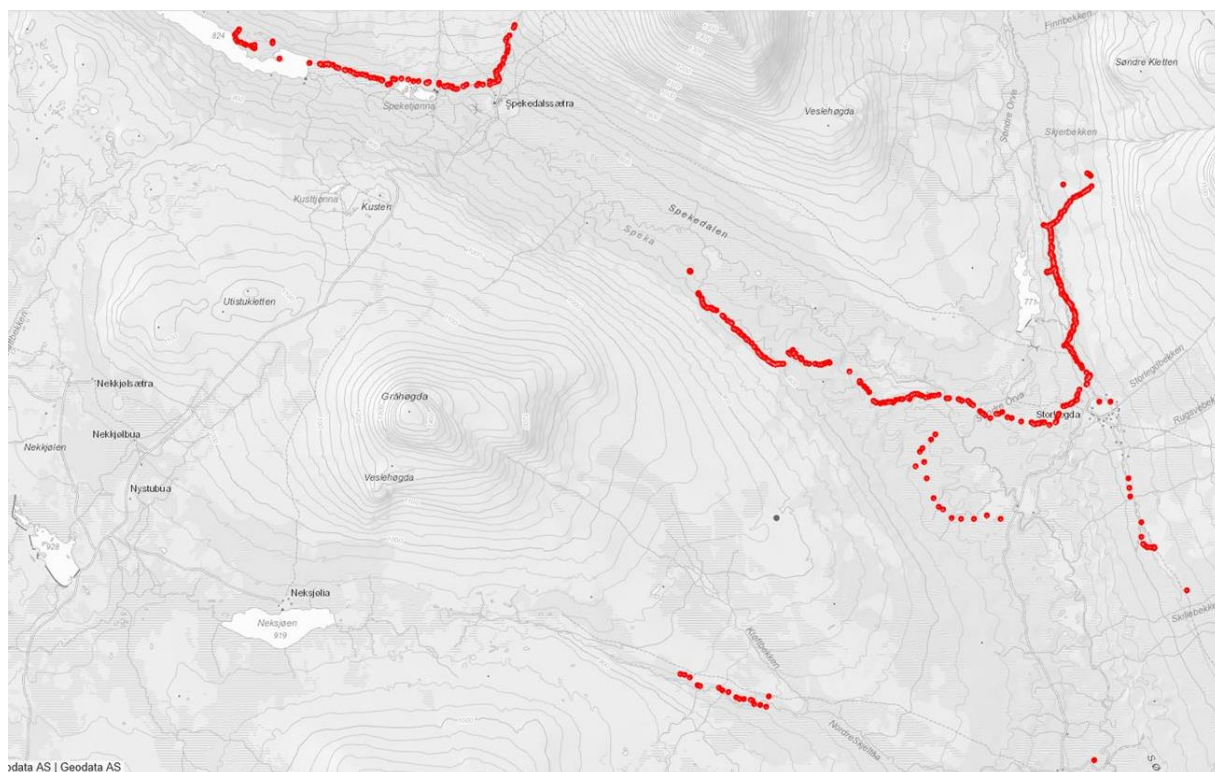

Figur 16: Viser Sølendalen Hamnelag sitt beiteområde i rødt innenfor område 56 Nordre Hedmark.

5. Kulturminner og kulturmiljø

5.1. Kulturminner, veidemannskultur og KULA-landskap

Fjellregionen og Rendalen Østfjell spesielt har store forekomster av kulturminner. Dette gjelder særlig spor etter en svært omfattende veidemannskultur som etablerte seg i området etter siste istid for mellom 10 000 – 11 000 år siden. Det er funnet steinalderboplass i området som daterer seg 6 000 – 2 500 år f Kr og ikke langt unna er det funnet ei 2 000 år gammel fangstmarksgrav. Lange rekker av fangstgroper/fangstsystem strekker seg fra dalføret i vest til Engerdal og videre inn i Sverige i øst. C14 dateringer fra slike groper i området viser at de var i bruk 200 – 1300 år e.kr. Fangstanleggene er brukt til jakt på elg og rein avhengig av plassering, utforming og størrelse og mange av de samme gropene har vært i bruk så seint som på 1800-tallet. I tillegg til fangstgroper eller dyregravene er det buestillinger der jegerne med pil og bue gjemte seg bak for å skjule seg for byttet og ledegjerder mellom fangstgropene. Ofte er det en sammenheng mellom disse tre kulturminnene for å effektivisere jakten. Det er gjort en stor innsats for å registrere disse dyregravene, og i området rundt Elgspiggen alene ligger det langt over 500 dyregraver og man anslår i hvert fall 200 -300 uregistrerte. Det er trolig mange uoppdaga kulturminner og det er per i dag et stort etterslep på innlegging av data i kulturminnedatabasen Askeladden. Vi mener derfor at data fra Askeladden ikke gir det fulle bildet over kulturminner i området.

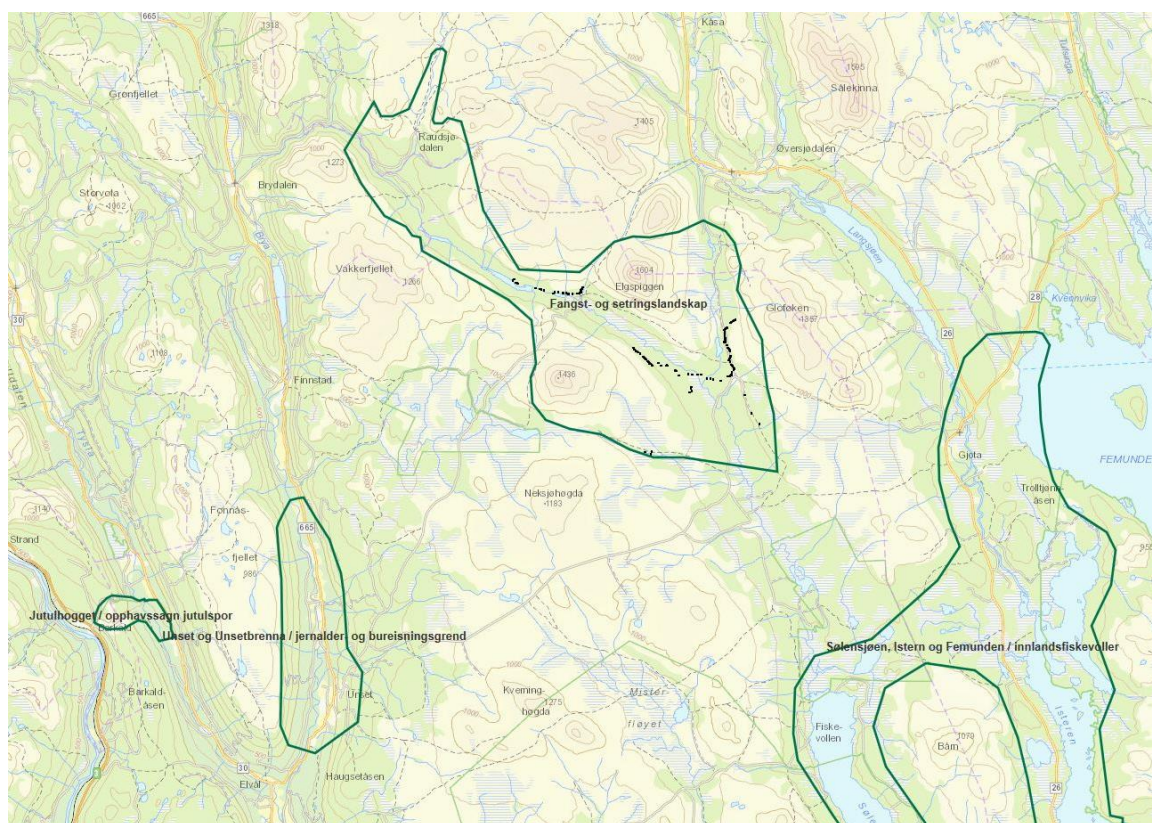

Figur 17: Kartet viser eksempel på fangstgropanlegg registrert i Spekedalen og Søledalen. Hver grop er markert med et rødt punkt (kilde: Hedmark Fylkeskommune).

Av andre registrerte kulturminner kan nevnes rusefangstanlegg for villrein, kullmiler, bjørnестille, ulvestue, Tvillingvarden som er et samisk kulturminne flere seterbygg og setermiljøer og fangstanlegg for falk for å nevne noe.

Fylkeskommunen og Riksantikvaren jobber nå med et prosjekt kalt Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Formålet med prosjektet er å gi kommunene et verktøy for å kunne ivareta landskapsverdier i sin planlegging. I området 56 Nordre Hedmark foreligger det flere slike områder som vil bli direkte berørt og ødelagt ved etablering av vindkraftanlegg. Dette gjelder særlig området Sølendalen – Orvdalen – Spekedalen – Raudsjødalen som ligger øverst i bildet nedenfor. I tillegg er hele grenda Unset tatt med som et KULA-område. Dette ligger tett på Fonnåsfjellet og Rendalen Østfjell.

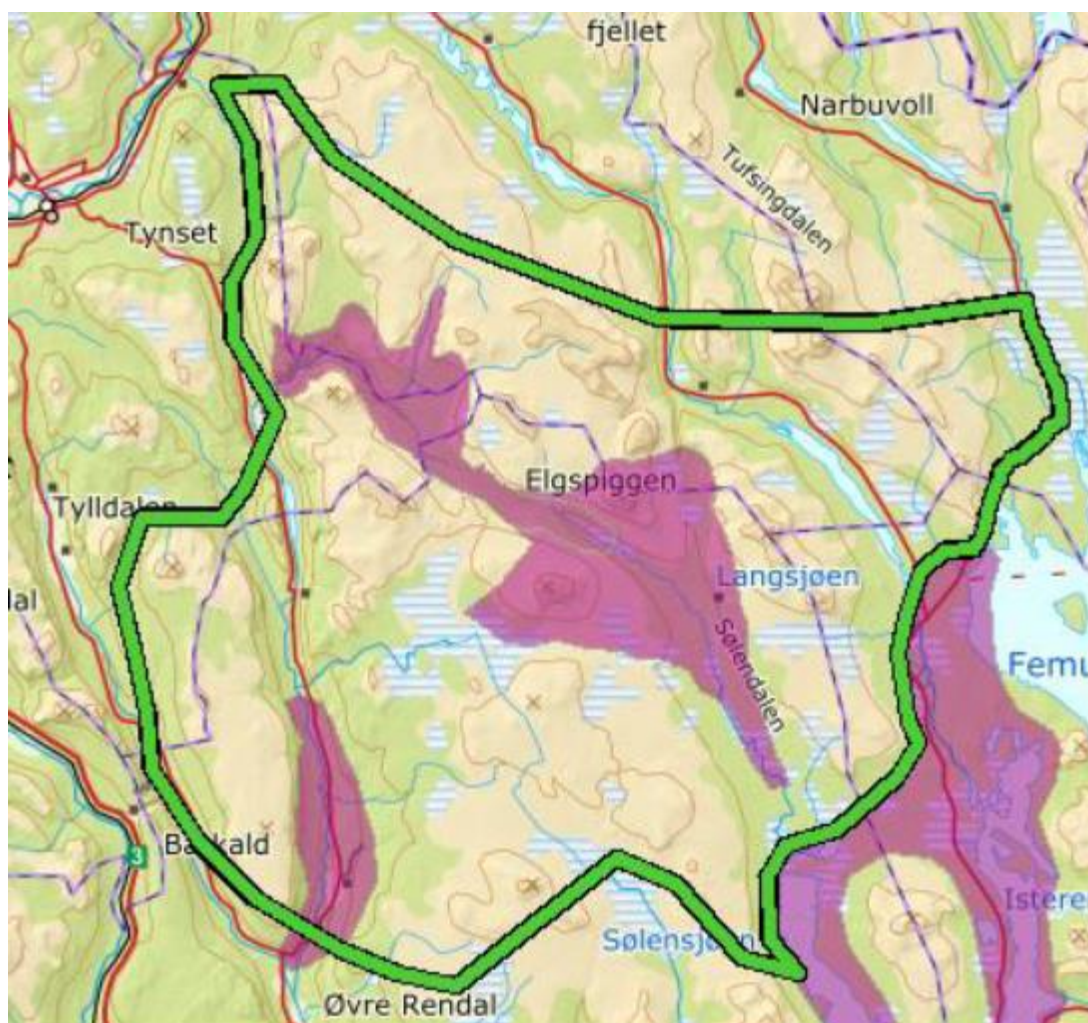
Med bakgrunn i data fra Askeladden og det omtalte KULA-prosjektet foreslo Riksantikvaren å fjerne disse områdene fra Nordre Hedmark. NVE avsto fra å fjerne disse med bakgrunn i de gode produksjonsforholdene. Dette vil totalt rasere et svært verdifullt kulturhistorisk landskap i sin opprinnelige tilstand.

Figur 18: Viser områder som inngår i prosjektet Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Området rundt Elgspiggen ligger midt i kjernen at Nordre Hedmark der man ønsker å etablere vindkraftanlegg.

Figur 19: Kommunestyret i Rendalen på befaring med Fylkesmannen i Trøndelag og Innlandet og Hedmark fylkeskommune ved fangstgropanlegg ved Storlegda (som er en del av KULA-landskapet) i område 56.

Figur 20: Viser områdene i lilla som Riksantikvaren foreslo å ta ut med bakgrunn i KULA-landskapsarbeidet.

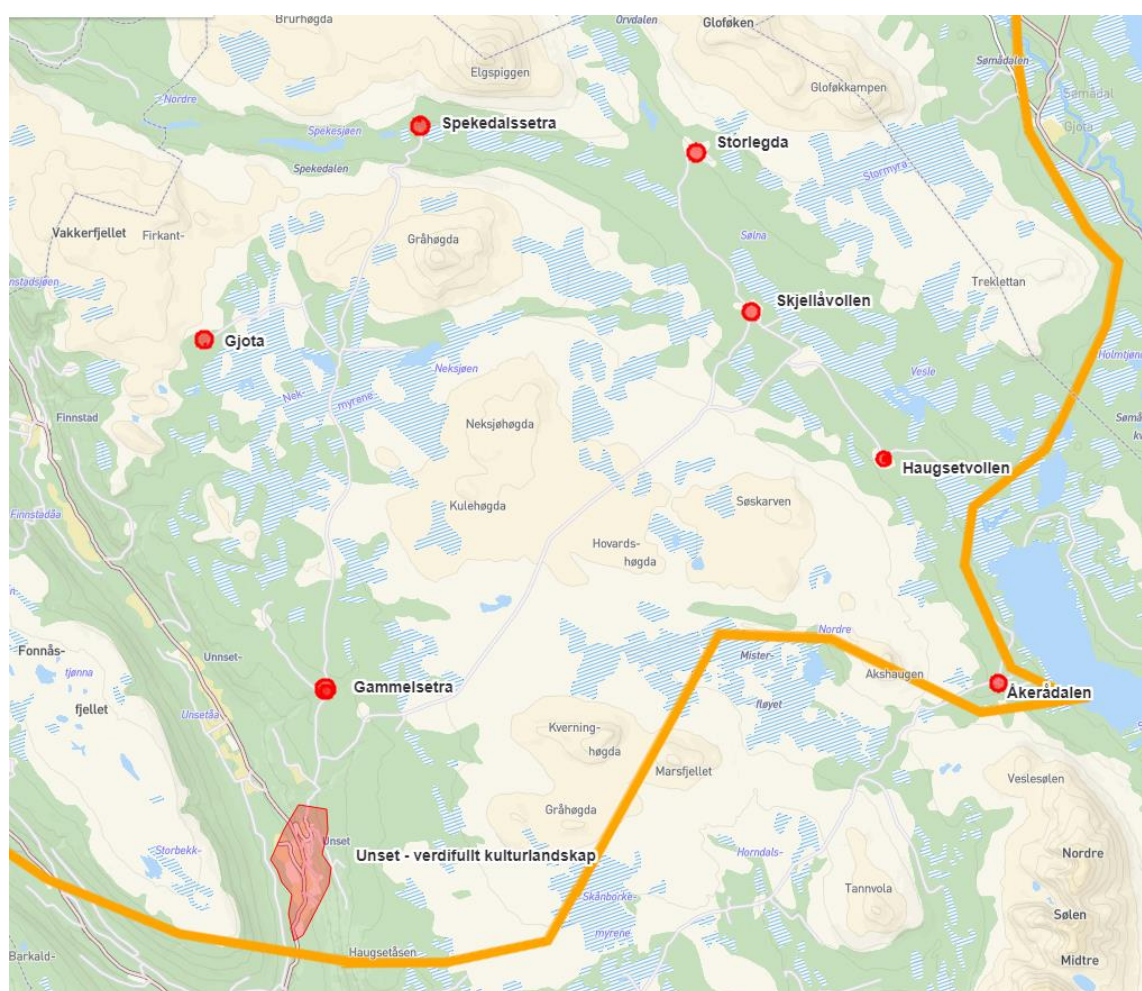
5.2. Kulturmiljø

Seterdrift og utmarksbeite har lange tradisjoner i Rendalen og i regionene generelt. Over 90 ulike setervoller i kommunen vitner om den utstrakte setervirksomheten som har vært drevet i kommunen. I dag drives det tradisjonell seterdrift på 2 setervoller blant annet på Haugsetvollen. Ellers er det mange setre som i dag brukes i forbindelse med utmarksbeite. Eksempler på dette er Storlegda, Skjellåvollen, Møyåvollen, Spekedalen og Klettsetra for å nevne noen. Innenfor området 56 ligger det totalt 21 setre kun i Rendalen. I tillegg er det en rekke andre setervoller som grenser opp mot området og som vil kunne bli like mye berørt av en eventuell utbygging. Unsetgrenda og Spekedalen seter er begge registrert som regionalt viktige kulturlandskap.

Det er gjort en omfattende verdivurdering av alle setrene i kommunen med bakgrunn i bevaringsverdien av bygningene, bygningsmassens tilstand, setervollens beliggenhet, kulturlandskapet, kulturminner i området, naturverdier etc. Setervollene er gitt en verdi fra 1- 5 der 1 er best verdi, mens 5 er dårligst. Dette er gjort for å ha et godt kunnskapsgrunnlag og for å ivareta setervollene med miljøet rundt best mulig ved behandling av ulike saker. Av de totalt 21 setrene som ligger innenfor området er Spekedalssetra, Storlegda, Skjellåvollen, Haugsetvollen, Åkerådalen, Gammelsetra og Gjota seter gitt karakter 2 (regionalt viktige) som gjør dem til de mest verneverdige setermiljøene i kommunen. Videre er det 11 setre som får karakter 3 og 3 stk med karakter 4.

Mange av setervollene er tatt ut av NVE med såkalt myke eksklusjoner, men det er kun selve seterbygningene og man ivaretar derfor ikke setermiljøet i sin helhet. Setermiljøene til for eksempel Gjota, Spekedalen, Storlegda eller Skjellåvollen er unike nettopp fordi de inngår i et større landskapsrom med verneverdig kultur- og naturmiljø rundt. Det er også flere seterområder som ikke er ekskludert som Gjota, Nekkjølsetra, Neksjølia, Gammelsetra, Åkerådalen, Skårsåsetra og Nysetra. Det vitner om manglende lokal medvirkning i en tidlig fase.

Folk i Rendalen er sterkt knyttet til sine setre i dag som i gamle dager, bare med en annen bruk. Setrene utgjør for mange gårdbrukere viktige ressurser i gårdsdriften, utleie i forbindelse med naturbasert reiseliv jakt og fiske. I tillegg er setrene brukt til fritidsaktiviteter og har stor rekreasjons- og affeksjonsverdi. Etablering av vindkraftanlegg i dette setermiljøet vil forringe kulturhistorien i kommunen og ikke minst opplevelsesverdien i og rundt setervollene.

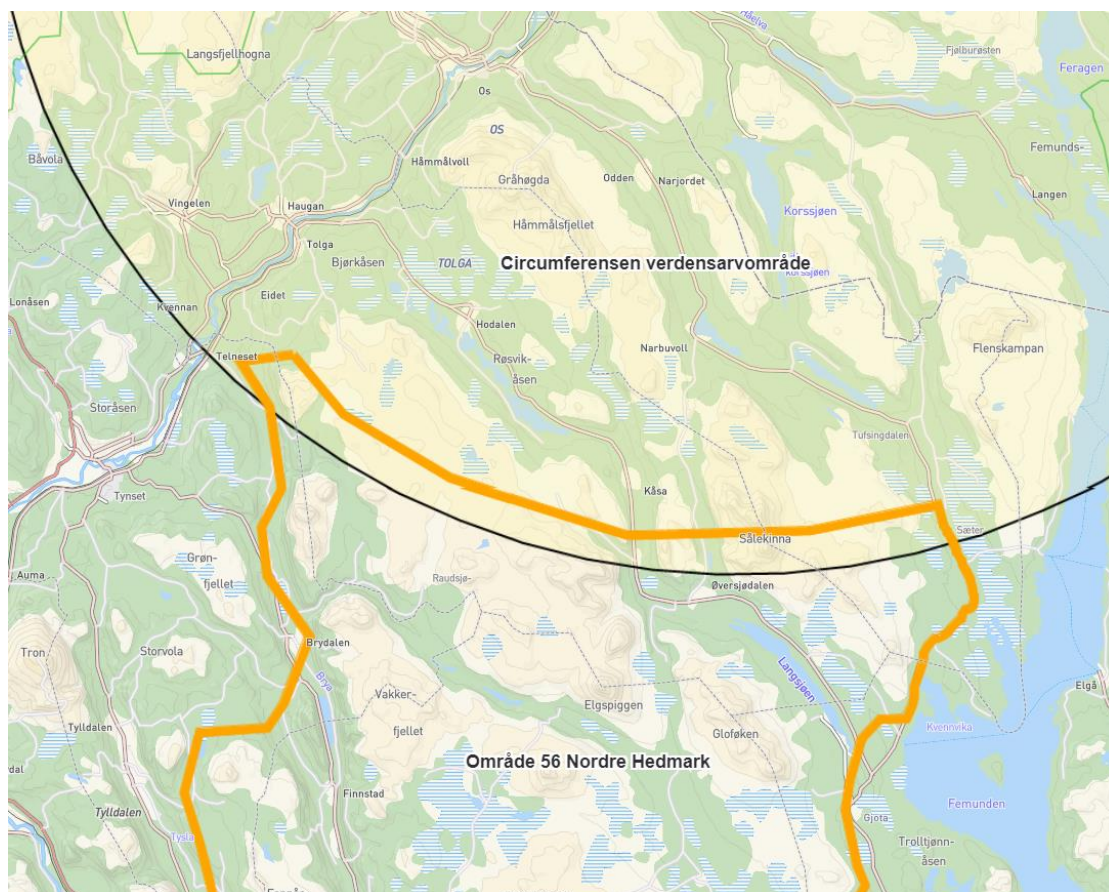
Figur 21: Kartet viser de 7 setervollene med høyest verneverdig setermiljø samt Unset som svært verdifullt kulturlandskap.

5.3. Circumferensen

Circumferensen er en sirkel som ble satt rundt Røros kobberverk der alle som i sin tid eide skog innenfor sirkelen var pliktige til å kjøre ved til gruvene og kunne bli tvunget til arbeid i gruvene. Eierne fikk rettigheter til utvinning av malmforekomster, bruksrett til skogen og utbygging av vassdrag. Røros Bergstad ble i 1980 innskrevet på UNESCOs liste over verdenskultur- og naturarv.

Området ble i 2010 utvidet til også å gjelde hele Circumferensen. Det er i dag en rekke kulturminner i og utenfor området, blant annet i form av kullmiler, som vitner om intensiv utvinning av malm. I områdene i Spekedalen som ligger like utenfor sirkelen så finnes det også store mengder kullmiler som vitner om at også arealer utenfor den fastsatte grensen ble tatt i bruk. I dag betyr det at grensen som er satt for verneverdier skulle vært strukket lengre sør.

Uavhengig av dette er det svært uheldig for områdets verdensarvstatus og helhetsopplevelsen at det legges til rette for massiv utbygging av vindkraft helt inn til grensen av Circumferensen. Grensen for området 56 går faktisk 2,5 km innenfor Circumferensen som må være en feil. Vi mener at regionen må sees på i sin helhet i forhold til kulturminner og at områdene historisk har hatt tette bånd og samarbeid. Fangstgroper, kullmiler, buestillinger, fjellmeieri, setervoller utgjør et unikt kulturmiljø som gir innblikk i våre forfedres levemåte og som er svært viktig å ivareta for framtiden. Kultur og kulturhistorie knyttet opp mot Circumferensen inngår også som en viktig brikke i regional næringsvirksomhet, kommunalt planverk og ikke minst opplevelsesverdi. Dette er ikke minst registrert og verdsatt gjennom prosessen som har ført til at området er på UNESCOs verdensarvliste. I temarapporten til Miljødirektoratet om landskap framgår det at et vindkraftanlegg vil føre til svært stort konfliktnivå dersom det legges inntil et verdensarvområde. Her er det faktisk langt i overlap med verdensarvområdet.

Figur 22: Kartet viser Circumferensen verdensarvområde i nord og område 56 Nordre Hedmark i sør.

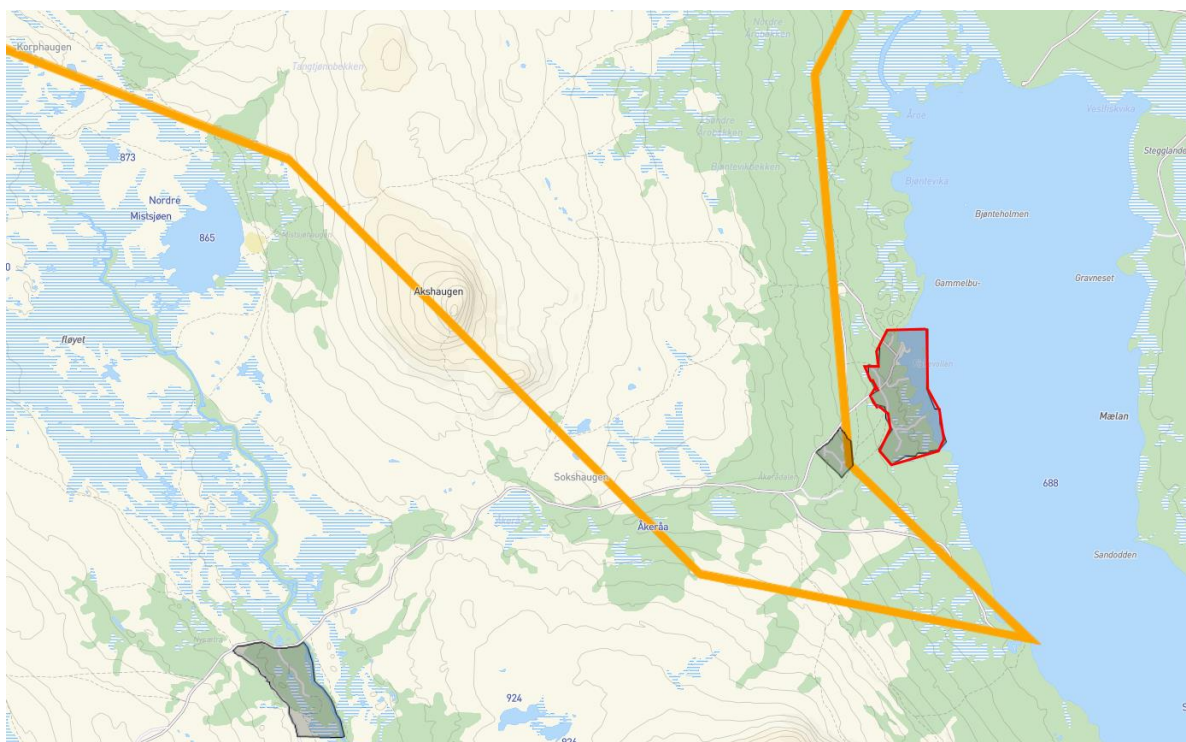
5.4. Fiskevollen

Fiskevollen er landets eldste og største innlandsfiskevær og grenser helt inn til NVEs foreslåtte område for vindkraft. Fiskevollen har potensial som verdenskulturminne (Hedmark Fylkeskommune) og det er dokumentert at det er drevet fiske her for over 1000 år tilbake i tid. Vollen er i dag vernet etter plan- og bygningsloven med hensynssone bevaring av kulturmiljø. Fiske i Sølensjøen etter blant annet røye og sik har vært avgjørende for gardsbruka for å berge seg gjennom året. Tradisjonene med fiske holdes i hevd den dag i dag. Rettighetene til fiske og til buer, naust og uthus er delt opp i lotter og består av i totalt 20 lotter. Disse lottene danner 4 bulag som driver fiske. Området brukes i dag som fritidseiendom og det er en egen reguleringsplan for området. Reguleringsplanen har blant annet til hensikt å bevare det unike bygningsmiljøet på vollen. Fiskevollen er også svært populært reisemål for turister i sommerhalvåret, og benyttes mye av eierne hele året.

Figur 23: Naust ved Fiskevollen.

På grunn av områdets verdi som kulturminne er det strenge bestemmelser for hva som er tillatt å gjøre inne på selve vollen. NVEs ramme legger grensen til området 56 helt inntil det regulerte området på Fiskevollen. Ved etablering av vindkraftindustri i området som vist på figur 24 med 250 m høye vindturbiner vil områdets opplevelseskvalitet sterkt forringes, eiernes fritidseiendom reduseres i verdi og området som kulturminne vil være ødelagt. Synligheten vil være stor og helhetsbildet man har av området i dag vil bli totalt endret. Det vil særlig være synlig fra båt ute på sjøen og vil kunne virke ruvende over et svært sjeldent kulturminne i nasjonal sammenheng.

Figur 24: Fiskevollen avmerket med rød strek ved Sølsjøen. Området 56 i oransje strek.

6. Andre momenter

6.1. Kommunalt planverk, næringsutvikling, turisme og Opplev Rendalen

Rendalen kommune har i løpet av de siste 10-12 årene utviklet et kommunalt planverk som bygger på og framhever våre styrker: kulturhistorie, natur og friluftsliv. Disse verdiene skaper identitet og tilhørighet og er sentrale i kommuneplanens samfunnsdel. Samfunnsdelen er kommunens overordnede plan som omhandler de langsiktige utfordringene, målene og strategiene for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Ett av de fire hovedmålene er å ta vare på og videreutvikle natur- og kulturverdiene på en bærekraftig måte. Blant annet ønsker kommunen å tilgjengeliggjøre naturen og kulturhistorien for besøkende og innbyggere ved å etablere Opplev Rendalen som nav i reiselivet og tilrettelegge for gode fiske- og turmuligheter. I kommuneplanens arealdel er områder av stor kulturhistorisk- og naturverdi beholdt urørt av nettopp denne grunn. Videre er områder av særlig stor verdi for friluftsliv, jakt, fiske og annen rekreasjon vernet om i planverket. Kommunens kulturhistorie, natur, friluftsliv og kultur har røtter tilbake til siste istid, og det er i svært stor grad det planverket og regionalt næringsliv er basert på.

Kommunens næringsplan bygger på en bærekraftig og langsiktig utnyttelse av disse verdiene/ressursene som skal være med på å skape grunnlag for bosetting og arbeidsplasser. Kulturminneplanen, som er i slutfasen, framhever nettopp den enorme mengden kulturhistorie som finnes i Rendalsfjellene - alt fra steinalderboplasser til innlandsfiskevær, kullmiler og fangstsystem for villrein for å nevne noe.

Kommunen har også hatt flerårige prosjekter kalt Veidemannskulturprosjektet og Lokal Samfunnsutvikling i Kommunen, LUK-prosjektet, som har hatt som formål å synliggjøre og bevisstgjøre særegenhetene ved kommunens kultur, natur, kulturhistorie og skape en felles identitet. Kulturhistorien, naturen, bruken og tilhørigheten er felles for alle kommunene som er

rammet av område 56 – Nordre Hedmark. Røros Bergstad, Rørosmat, Rausjødalen fjellmeieri, nasjonalparker og landskapsvernområder, utallige setervoller, mattradisjoner jakt, fiske og friluftsliv er fellesnevnerne for hele regionen og som er vår identitet, skaper tilhørighet og bidrar til lokal næringsutvikling. Som et resultat av disse prosjektene jobber kommunen nå med Opplev Rendalen som blir bærebjelken i kommunens videre satsning og utvikling av natur- og kulturbasert næring og reiseliv. Sentrale stikkord i arbeidet er naturnærhet og historisk atmosfære. Det jobbes med å lage unike koblinger mellom natur og kultur for på sikt å lage synlige og salgbare naturbaserte attraksjoner som også har en kulturhistorie som gjør dem unike.

Rendalen har 2 300 hytter og er Hedmarks 3. største hyttekommune. I kommuneplanens arealdel er det 1 700 ledige hyttetomter. Det er med andre ord en viktig næring direkte, men ikke minst indirekte. Folk som har hytte her og som ønsker å kjøpe hyttetomt verdsetter Rendalens urørte og stedvis villmarkspregede natur. Dette framkommer av hytteundersøkelsen fra 2015. Skisserte vindturbinpark sammenfaller dårlig med denne næringen og det hyttefolket verdsetter i området. Nasjonal ramme for vindkraft vil kunne ha en negativ påvirkning på nettopp salget av hyttetomter.

Ved en realisering av vindkraftindustri innenfor Nordre Hedmark vil Rendalen kommunes planverk være bortkastet da store deler av ressurs- og verdigrunnlaget blir ødelagt og erstattet med industri der største delen av verdiskapingen går ut av kommunen. Rendalen kommune er en grisgrendt kommune, men her har vi nettopp kvaliteter som urørt natur, stillhet, ro etc, som kommer klart fram i kommunens hytteundersøkelse som ettertraktede kvaliteter. Vi ser også faren ved at området blir liggende inne i Nasjonal ramme, at dette vil få store negative konsekvenser for hyttesalg i hele kommunen, jakt- og fiskekortsalg og grønn turisme. Dette på grunn av at man ligger inne i en plan som kan betraktes som et utstillingsvindu for utbyggere av vindkraft. Vi ønsker ikke denne heftelsen for kommunen og ser det som helt nødvendig å ta ut område 56 av rammeen for nettopp å kunne videreutvikle kommunen innenfor overnevnte områder.

6.2. Prosess og lokal medvirkning

Rendalen kommune fikk analyseområde 1 i Nordre Hedmark til høring høsten 2018. I forkant av dette har hverken kommunen eller andre lokale interessenter vært involvert i prosessen. Rendalen består av 3178 km², analyseområde 1 beslagla 1338 km² av kommunens areal, mens område 56 Nordre Hedmark, som nå er på høring, beslaglegger 729 km² av kommunens areal. Rendalen er dermed den kommune i området 56 som har størst areal beslaglagt. Vi mener det er svært kritikkverdig at NVE legger til rette for industriområder i store deler av kommunen uten lokal medvirkning i en tidlig fase. Det kan hevdes at kommunene med flere har fått medvirket gjennom høringsrunden og det stemmer at kommunen med flere lokale høringsparter sendte inn høringsuttalelser til analyseområde 1. Disse er knapt gjengitt og vurdert i rapporten til NVE og vi sitter igjen med inntrykket at lokale innspill er totalt oversett og det henvises kun til en eventuell konsesjonsprosess. Dette mener vi er svært kritikkverdig håndtert av NVE og bidrar til økt konfliktnivå. Viktige høringsparter som Rendal Renselskap SA og Sjølen landskapsvernområde har heller ikke fått tilsendt planen på høring. Dette vitner om manglende lokal kunnskap. Vi ønsker med dette å påpeke viktigheten av lokalt sjølstyre og medvirkning med så store inngrep som en realisering av vindkraftindustri i område 56 vil medføre. Prosessen som NVE har kjørt har medført et svært høyt konfliktnivå lokalt, regionalt og nasjonalt. NVE burde engasjert lokal medvirkning på et tidligere stadium i prosessen.

6.3. Regional og lokal tverrpolitisk motstand

Det er stor tverrpolitisk enighet i Rendalen mot ramme og område 56 som foreslått. Det er også regionalt enighet om at dette er noe man ikke ønsker. Det er kommunevalg til høsten og alle de 4 partienes ordførerkandidat for kommende 4-års periode i Rendalen har uttalt seg svært negativt til planer om vindkraftindustri i Nordre Hedmark. Engerdal kommunestyre har alt behandlet saken og er enstemmig imot vindkraft i område 56 Nordre Hedmark. Formannskapet i Tolga har også gitt en enstemmig negativ uttalelse i saken.

NVE og OED har uttalt at det ikke gis konsesjon i de tilfeller der kommunen er klart imot. Dette viser at det er et svært dårlig utgangspunkt for gjennomslag for fremtidige konsesjonsbehandlinger i dette området. Det er derfor en klok beslutning for alle parter å trekke området ut av ramme.

6.4. Utbyggingens omfang og områdets nettkapasitet

Det framgår av rapporten til NVE s. 196 følgende om Nordre Hedmark: *«Den største delen av det utpekte området har sammenhengende arealer med gode produksjonsforhold, og det er lite bebyggelse. Det betyr at det i teorien kan bygges et svært stort eller flere store vindkraftverk i området. Siden nettkapasiteten i regionalnettet er begrenset, kreves det også kanskje en stor utbygging for å dekke kostnadene til oppgradering i kraftnettet. Fordi området er relativt lite, er det imidlertid relativt liten fleksibilitet med tanke på plasseringer innenfor området. Snaufjellet har de aller beste produksjonsforholdene.»*

Dette betyr i realiteten at dersom det skal være interessant og aktuelt å bygge ut vindkraft i dette området så vil det bli en massiv utbygging for at det skal bli økonomisk forsvarlig å bygge ut kraftnettet. Videre er området beskrevet som lite i denne sammenheng som gir liten fleksibilitet for plassering. Dette betyr at hele området vil mest sannsynlig bli tett bebyggt med vindturbiner, industriveier, ny høyspent med de inngrep det medfører.

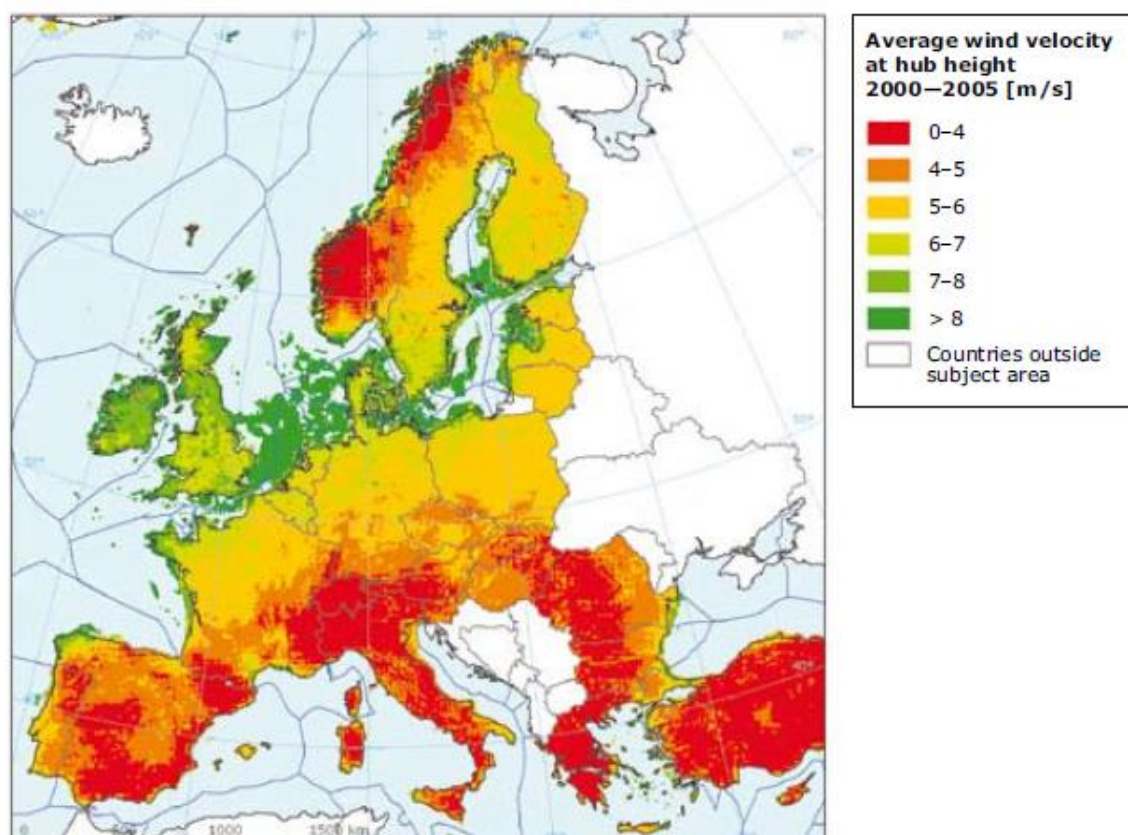
Med referanse til innspillsmøtet i Lillestrøm 6. mai 2019 og 12. juni 2019 i Trondheim, der Rendalen kommune var representert, kunne både NVE og OED bekrefte at ingen av de 13 områdene vil bli «pepra» med vindturbiner, men at deler av de utpekte områdene kan bli utbygd. Rendalen kommune mener beskrivelsen fra s. 196 i rapporten til NVE motstrider dette. Vi mener derfor at området ikke egner seg til vindkraftindustri med bakgrunn i områdets størrelse, nettkapasitet og lovnadene fra OED og NVE om at ingen områder skal nedbygges totalt.

6.5. Vindressursene

NVE viser til at området har gode vindressurser og legger til grunn vindkart som er produsert med bakgrunn i modelleringer. Vi har ikke kunnskap til å si noe om disse modelleringene, men vi mener dette vindkartet ikke viser de faktiske vindforhold. Vi viser i den sammenheng til Austri Vind sin konsesjonssøknad om bygging av vindturbinanlegg på Storfjellet i Rendalen. Her brukte man samme modellerte kart som fastslo at det var gode vindressurser. På bakgrunn av dette søkte utbygger Austri Vind om å sette opp en målemast for å forsikre seg om vindressursene. Denne gjorde målinger i ett år. Konklusjonen etter ett års vindmåling var at vindforholdene var dårligere enn hva vindkartet forespeilte og konsesjonssøknaden ble trukket av Austri Vind.

Med bakgrunn i den erfaringen vi har fra vindkraftplanene på Storfjellet er vi skeptiske til om vindressursene er slik som modelleringsskartet til NVE viser. Vindkraftutbygging er svært omfattende inngrep og i slike tilfeller må man ha sikre data før man iverksetter irreversible tiltak i terrenget. Helt sikker kan man først være når man har foretatt vindmålinger i felt.

European Environment Agency (EEA) har utarbeidet en rapport om vindkraftpotensial på land og til havs i Europa. Dette kartet viser et annet bilde i forhold til produksjonsforhold.

Figur 25: Kartet viser gjennomsnittlig vindhastighet i vindturbinens rotorhøyde etter at orografi og lokale terrengforhold er hensyntatt.

7. Til behandling i Stortinget

Nasjonal ramme for vindkraft må opp til bred behandling i Stortinget. I løpet av perioden fra høring av analyseområder høsten 2018 til dags dato har det framkommet svært mye informasjon og fakta om vindkraft. Befolkning og lokalpolitikere er i langt større grad negative til utbygging av vindkraft i lys av dette. Vi mener det derfor vil være smart og nødvendig at saken går tilbake til Stortinget for behandling. Helt overordnet savner vi en helhetlig nasjonal politisk strategi for naturmangfold, klima og energi.

8. Oppsummering Nordre Hedmark – område 56

Rendalen kommune har følgende argumenter mot ramme for vindkraft:

- Rendalsren - symbolet på intakt fjelløkosystem
- Tolga Østfjell villreinområde
- Store sammenhengende og urørte naturområder (58 % INON)
- Sølen landskapsvernområde
- Nærhet til Femundmarka og Rondane nasjonalparker
- Landskapsbildet

- Verna vassdrag
- Nekmyrene våtmarksområde og naturreservat
- Fugl - især rovfugl, ugler, høns- og våtmarksfugl
- Annet dyreliv - store rovdyr
- FNs rapport om naturtilstand
- Friluftsliv, jakt, fiske og rekreasjon
- Pilegrimsleden
- Fjellandbruket og utmarksbeite
- Kulturminner og kulturhistorie
- Kulturlandskap av nasjonal interesse (KULA)
- Unike setermiljø og kulturlandskap
- Circumferensen verdensarvområde
- Fiskevollen
- Kommunalt planverk
- Lokal næringsutvikling og naturbasert reiseliv
- Opprettholde bosteds- og besøksattraktivitet
- Ivareta hytteområder og folks preferanser
- Enstemmig lokalpolitisk motstand
- Manglende prosess og lokal medvirkning
- Liten nettkapasitet
- Folks tilhørighet, identitet og verdier
- Helheten og sammenhenger regionalt
- Høyt konfliktnivå

9. Konklusjon

Det framgår av dette høringsinnspillet at det er en rekke viktige lokale, regionale og nasjonale verdier og interesser som NVE ikke har tatt hensyn til i sin behandling. NVE har overkjørt alle innspill med bakgrunn i områdets produksjonspotensial. Temarapportene, som er med på å legge de faglige premissene for vindkraft, taler i klartekst for at Nordre Hedmark tas ut av ramme. Slik vi leser dette så er det svært lite samsvar mellom faggrunnlaget i temarapportene og NVEs endelige utkast til ramme. Dette gjelder særlig område 56 der det ikke er tatt andre hensyn enn de man strengt tatt er pålagt å ta. Etter vår vurdering må argumentene i denne høringsuttalelsen vektes tyngre enn fordelene med en eventuell utbygging av vindkraft.

Hele Fjellregionen er knyttet sammen av en felles kulturhistorie, naturverdier, friluftsliv samt bærekraftig nærings- og reiseliv. Disse verdiene gir oss vår identitet som vi er stolte av og som skaper bolyst, trivsel og besøksattraktivitet. Det er en forutsetning å ivareta disse verdiene for å opprettholde og videreutvikle dette på en bærekraftig måte for fremtiden. Rammeen bidrar til økt konfliktnivå og potensielt til ødeleggelse og fragmentering av store villmarkspregede naturområder, omfattende og unike kulturminner, lokalt og regionalt næringsgrunnlag, dyreliv og fjellarven til våre etterkommere.

Rendalen kommune vil på det sterkeste kreve at område 56 Nordre Hedmark blir tatt ut av nasjonal ramme for vindkraft med bakgrunn i de temarapportene, faglige anbefalinger og berørte nasjonale og regionale verdier/interesser som framgår i dette høringsbrevet.